

Weichbild magdeburski w układzie śląsko-małopolskim.**Wersja sandomierska**

Rękopis Rosyjskiej Biblioteki Narodowej w Sankt Petersburgu, sygn. Lat. Q II 157, tekst 1, k. 1ra–22va

Odczyt: Maciej Mikuła

[k. 1ra] [1] ^aIncipit fundamentum. Cesar Otho Ruffus fundit templum Maydiburk et dedit civibus municipale ius secundum eorum arbitrium et secundum consilium seniorum.^{-a}

^bVobis dedit civibus municipale ius secundum^{-b} {secundum} eorum arbitrium et secundum consilium seniorum. Extunc arbitrati sunt, quod eligerunt consules et scabinos, scabinos ad diuturnum tempus et consules ad unum annum. Qui tunc iuraverunt et nunc iurant annis singulis, dum eliguntur, ius ac profectum ac honorem custodire et agere, quanto caucius aut melius sciant, autem possunt, cum consilio ac iuvamine seniorum. Consules exponunt suum conventum secundum suum placitum ac voluntatem cum seniorum consensu. Consules etiam habent potestatem iudicandi super quamlibet vacuam mensuram ac pondera iniusta, ac coretos iniustos et cuiuslibet cibi aut potus mercimonia. Et qui [^c] hoc violaverit, demeretur tres Slavonicas marcas, que faciunt triginta et sex solidos. Quando consules suum conventum exponunt, extunc quidquid ibi statutum fuerit aut compromissum [k. 1rb] in eodem conventu firmum et inviolabiliter debet observari. Et quicumque violaverit, hoc consules habent agere. Et quicumque ad conventum venire neglexerit, dum signum datur per campanam, demeretur sex denarios. Sin autem conventus sibi commicciatus fuerit, demeretur quinque solidos.

^{a-a} nadpisane na górnym marginesie, zapewne ręką odmienną od autora podstawy; ^{b- -b} litera V ozdobna wysokości ośmiu wierszy, pozostały tekst podkreślony i czcionka wysokości dwóch wierszy; ^c razura, w Gn. w tym miejscu libet

[hasła: rajca, ławnik, rada, starsi, Magdeburg, cesarz, kadencja, miara, waga]

[2] <de iure penesticorum connestibilia vendecium ^a> De iure penesticorum comestibilia vendendum.

<de penesticis ^a> Qui^b penestici vocantur, si in aliquo demerentur vel si in aliquo delinquerint in statutis civitatis, ita ut civitatis aut consulum decreta violaverint, si in hoc convicti fuerint, demerentur cutem cum crinibus aut tres solidos. Et hoc arbitrio committitur, quod horum recipere velint. Quando penesticus consulum aut civitatis sta[tutum^c] infringerit foro infru[nito^c], ita quod cutem cum crinibus demeretur et cum pecunia redimet, hic manet sine [k. 1va] {sine} iure et non potest amodo aliquem forum comestibilium absque civitatis aut consulum consensu exercere. Et si alii homines, qui communitatem aut fraternitatem habent in comestibilibus, consulum aut civitatis

compromissum, seu hos oportet emendam dare secundum ius et edictum civitatis, et non possunt aliqua comestibilia aut fraternitatem habere seu aquirere absque consensu consulum aut civitatis etc.

^a ręką inną niż autora podstawy; ^b ozdobny inicjał wysokości czterech wersów; ^c uszkodzony brzeg karty

[hasła: kupiec, rajca, cech, cena, kara na skórze i włosach, targ, statut, wilkierz, zezwolenie, nawiązka]

[3] De iniustis mensuris et metretis aut ponderis. <de mensura ponderis a>

Si^b metrete aut alie mesure parve aut iniuste fuerint et iniuste pense, quod consules bene agere possunt, aut XXX solidis emendare.

^a ręką inną niż autora podstawy; ^b ozdobny inicjał wysokości czterech wersów

[hasła: miara, waga, kara, rajca, nawiązka]

[4] De tribus provincialibus in anno advocati provincialis.

Ille^a supremus iudex, qui in Novo Foro iudicio presidet, hoc est castellanus, [qui^b] sedet tria iudicia [pro]vincialia in anno: unum iudicium in die sancte Agathe, secundum in festo sanctorum Johannis et Pauli, tertium in octava sancti Martini. Si ceciderit <de rebus iudiciis castellani c> [k. 1vb] aut evenerit aliquod horum iudiciorum ad diem celebrem aut feriatum, extunc suum iudicium amisit. Et si scoltetus aut solus castellanus ad iudicium non venerit, quia scoltetus castellano primam sententiam debet invenire, et si scultetus non venerit ad castellanum, extunc ·X· talenta demeretur, nisi legale impedimentum, quod probare potuerit, ut ius dictaverit. Quitquid criminalis cause comissum seu factum fuerit quatuor diebus ante suum iudicium, hic castellanus habet iudicare et nemo alius.

^a ozdobny inicjał wysokości czterech wersów; ^b uszkodzony brzeg karty; ^c ręką inną niż autora podstawy

[hasła: Magdeburg, sędzia, kasztelan, sądy wielkie, sołtys, przestępstwo, roczek, posiedzenie]

[5] ·V· De stupro et obsidiis et irruencia domiciliorum et iudicio burgravii.

Stuprum^a et obsidium et [^b] irruenciam domiciliorum iudicat castellanus et nullus alter. Sed si castellanus presens esse non poterit, extunc cives eligunt iudicem loco castellani, pro excessu manifesto. Castellani pena et recompensa, quod aquisitionem fuerit in iudicio bannito, debet solvi ad sex ebdomadas. Pena castellani tria talenta, pena sculteti octo solidi. Quando castellanus surgit et iudicavit, <de stupro idem c> [k. 2ra] <de rebus iudiciis sculteti d> tunc iudicium suum expiravit et statim iudicium sculteti disponit a proximo ad duas ebdomadas.

^a ozdobny inicjał wysokości czterech wersów; ^b nieczytelny wyraz wymazany przez autora podstawy; ^c na marginesie ręką odmienną od autora podstawy

[hasła: Magdeburg, burgrabia, zasadzka, podpalenie, napad na dom, kasztelan, sąd, kara sądowa, termin, zapłata, wynagrodzenie]

[6] De tribus iudiciis sculteti legalibus. ·VI·

Scultetus^a etiam habet tria iudicia legalia in anno: unum in Epiphania Domini aut die sequenti, secundum tertia feria post conductum Pasce, tertium feria tertia post festum Trinitatis. Post hec disponit sua iudicia continue ad duas septimanas. Si dies iudicialis evenerit ad diem celebrem, bene potest ultra diem unam aut duos post diem celebrem suum iudicium disponere. Iudicium sculteti nemo hominum potest indicare, nisi solus scultetus aut preco, nec suus famulus. Quodsi scultetus in domo non fuerit, cives statuant unum iudicem pro crimine manifesto. Scultetus etiam debet habere legalitatem a domino terre et cum eo debet esse [^b] feodatus et suum feodum esse debet. Insuper liber esse debet et legitime natus de terra etc.

^a ozdobny inicjał wysokości czterech wersów; ^b nieczytelny wyraz wymazany przez autora podstawy

[hasła: sołtys, termin, dzień świąteczny, sługa, wymóg, lenno]

[7] De eo, qui vulneratus fuerit et ceperit hunc, qui ipsum vulneravit. [k. 2rb] <de vulneratis ^a>

Quodsi^b homo vulneratus fuerit, si clamorem proclamaverit et ceperit hunc, qui ipsum vulneravit, et eum ad iudicium usque deduxerit, et si tunc ipsum cum hiis, qui suum clamorem audierunt, protestare poterit metseptimus, propius est eum vincere, quam ille possit evadere. Pro vulnere manum, pro homicidio collum. Si vulnus profunditatem unguis et longitudinem membri habuerit, aquirit homo duellum pro vulnere, et si victor fuerit, victus a victo[re] pro vulnere manum, pro homicidio collum etc.

^a ręką inną niż autora podstawy; ^b ozdobny inicjał wysokości czterech wersów

[hasła: zranienie, skarga, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, bliższość do dowodu, kara ucięcia ręki, kara śmierci, ścięcie, rana]

[8] De conflictu, qui sit in die aut nocte. <de conflictu duorum ^a>

Si^b continget criminale nephas aut conflictus nocte aut die et si probus homo pro eo derisetur, propius est evadere metseptimus, quam ille possit eum protestare. Quis in isto loco conflictus per neminem visus est etc.

^a ręką inną niż autora podstawy; ^b ozdobny inicjał wysokości czterech wersów

[hasła: przestępstwo nocne, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, bliższość do dowodu]

[9] De diffinitione sentencie et de iure debitoris. <de iure castellani et sculteti cum criminibus a>

Nec^b castellano, nec sculteto tenetur scabinus nec civis aliquam sententiam [k. 2va] difinire extra veros dies iudiciales, nisi sit factum manifestum, nec vulnera mortalia vel homicidia, aut furca seu alia [^c] criminalia. Castellanus et scultetus bene possunt omni die iudicare pro debito, pro quo absque testimonio agetur, nisi si civis agat contra hospitem et hospes super civem pro debito cum testimonio, de quo alter alteri fassus est, quod bene potest iudices ibi sine mora. Et si uni debitum adiudicatur, habet solvere die sequenti, quod tenetur. Sed hospitem oportet iuramento probare, quod sit alienigena et ita remote domicilium habeat, quod una die ad iudicium venire non possit etc.

^a ręką inną niż autora podstawy; ^b ozdobny inicjał wysokości czterech wersów; ^c nieczytelny wyraz wymazany przez autora podstawy

[hasła: sołtys, kasztelan, wyrok, rana śmiertelna, zranienie, zabójstwo, kradzież, gość, dług, sąd gościnnie, mieszczanin, sąd]

[10] De iure, qui vulneratus fuerit et sua querimonia pernoctaverit. <de vulneratis a>

Quotsi^b vir vulneratus fuerit et ea die iudicia non quesierit et sua querimonia [^b] pernoctaverit et, qui inculpatur, tunc comparuerit, evadit eum metseptimus, quam ille possit super eum. Sed si tribus iudiciis non [k. 2vb] comparet, quarto iudicio describetur, ita tamen, si iusto modo citatus et super ipsum conquestus.

^a ręką inną niż autora podstawy; ^b ozdobny inicjał wysokości czterech wersów; ^c nieczytelny wyraz wymazany przez autora podstawy

[hasła: zranienie, skarga, zwłoka, uwolnienie od skargi, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, sąd]

[11] <de stupro obsidio et irruenciam domicilii a> De violencia domicilii et iudicio burgrabii.

Stuprum^b et obsidium et irruenciam domicilii burgravius iudicat nec alter ullus. Si aliquis irruit super alterius domicilium tempore nocturno aut diuron, temeraria violencia, nulla procedente querimonia, et si in manuali facto deprehensus fuerit cum clamore, et si clamorem [^c] cum auditoribus metseptimus suorum vicinorum hoc ostendendo probare poterit secundum iuris exigenciam, malefactor collum demeretur. Sin autem manifestum {manifestum} non fuerit, extunc propius est evadere metseptimus, quam aliquo testimonio vinci possit.

^a ręką inną niż autora podstawy; ^b ozdobny inicjał wysokości trzech wersów; ^c nieczytelny wyraz wymazany przez autora podstawy

[hasła: gwałt, napad na dom, zasadzka, burgrabia, skarga, gorący uczynek, samosiód, przysięga, współprzysiężnik, bliższość do dowodu]

[12] De eo, qui vulneratis fuerit et ad iudicium cum clamore pervenerit.

Quicumque^a vulneratus fuerit, si clamorem proclamaverit, ad iudicium pervenerit, de quocumque querulatur, qui presens fuerit, et si habuerit hos, qui suum clamorem audierunt, et quot vulnera habuerit, tot homines potest inculpari. <de vulnerato recenti cum clamore ad iudicium veniente b> [k. 3ra] Sin autem hii homines comparuerint, duellum in eis aquirere potest. Sin autem plures iudicialiter infestaverit, quam vulnera habuerit, alii omnes evadent suo iure, quivis metseptimus.

^a ozdobny inicjał wysokości trzech wersów; ^b ręką inną niż autora podstawy na dolnym marginesie

[hasła: zranienie, skarga, rana, uwolnienie od skargi, samosiód, przysięga, współprzysiężnik]

[13] De obligatione pignorum rerum mobilium et iure debitorum. <de pignoribus et debitis a>

Obligat^b aliquis mercimonia aut alia bona mobilia pro debito ex parte iudicii, et ille pronuncciat tribus iudiciis, ut est iuris, et quarto iudicio super eum dominium receperit ac appropriatum sibi fuerit, et cognoscencie donum dederit coram iudice et scabinis. Et si ille [^c] ad repetendum sua bona inposterum pervenerit, possidens propius est pignus suum servare cum iudice et scabinis, quam ille, qui caret possessione.

^a ręką inną niż autora podstawy na górnym marginesie; ^b ozdobny inicjał wysokości trzech wersów; ^c nieczytelny wyraz wymazany przez autora podstawy

[hasła: zastaw, towary, dobra ruchome, ruchomości, dług, termin, roczek, sędzia, ławnik]

[14] De viro, qui moritur et pueros habuerit promissione dotalicio mulieris et vite.

Si^a aliquis ducit uxorem et si vir de hac luce discedit, uxor nichil habet in suis bonis, nisi sibi dederit pro dotalicio aut vite promissione pro sua vita in iudicio bannito. Nulla mulier potest vite <de eo, qui moritur et uxor relinquitur in bonis viri vel [?] b> [k. 3rb] promissionem aut dotaliciu[m] |habere c| hereditarie observare. Et cum moritur, ad heredes revertitur sui mariti. Quodsi sibi maritus mulieri nichil in suis bonis dederit, in possessione bonorum sui mariti debet permanere, et pueri sibi necessaria ministrabunt, eousque in viduitate et si sine marito permanere voluerit. Et si pueri vellent mulieri dotaliciu[m] infringere, servare potest testimonio virorum ac mulierum metseptima, qui tunc

presentes fuerunt. Si vir ^[d] pueros habuerit, aut mulier, quicumque ex hiis exhereditati fuerunt, si moritur vir, hii pueri, qui in hereditate patris sunt, recipiunt bona et non hii, qui exhereditati sunt, sed hereditatem vendere non possunt absque coheredum consensu. Hii pueri, qui in potestate patris mortis tempore fuerunt, si ex hiis unus moritur, istius partem dividunt inter $\vdash$ sc $\lrcorner$ se equaliter, tam exheredati, quam domestici.

^a ozdobny inicjał wysokości trzech wersów; ^b ręką inną niż autora podstawy na górnym marginesie; ^c skreślone ręką autora podstawy; ^d zmiana inkaustu

[hasła: żona, mąż, wdowa, wiano, sąd wyłożony, uposażenie, gerada, dziecko, współprzysiężnik, samosiódni, przysięga, wydzielony, dziedzictwo, spadek]

[15] [k. 3va] De publicatione possessionum aut bonorum.

Quando^a alicui sua possessio publicata fuerit iuste <^{de publicatione possessionum b}> ac iudicialiter, quociens exit vel intrat, tociens penam iudicii demeretur, ita si publicacio super ipsum rite ac iuste sit adquisita.

^a ozdobny inicjał wysokości trzech wersów; ^b ręką inną niż autora podstawy na dolnym marginesie

[hasła: mulkta, kara sądowa, konfiskata]

[16] De hereditate, quod datur in iudicio bannito coram iudice et scabinis. <^{de resignacione possessionum in bannito iudicio a}>

Quitquid^b masculus dat sub banno, si possidebit pacifice et quiete absque arestacione aliqua anno et die, hoc propius ac melius optinere potest cum $\vdash$ in $\lrcorner$ iudice et scabinis, quam aliquis ab ipso possit exbrigare. Quodsi iudex et scabini mortui fuerint, quod tamen bene aliis fidedignis ad minus duobus scabinis et quatuor viris probitate probatis testimonio [probet], et sic bona sibi donata optinebit.

^a ręką inną niż autora podstawy na górnym marginesie; ^b ozdobny inicjał wysokości trzech wersów; ^c wymazane przez autora podstawy

[hasła: transakcja, rok i dzień, termin, spokojne posiadanie, sędzia, ławnik, świadek, współprzysiężnik]

[17] De dono, quod datur in infirmitate.

Nemo^a masculus nec ulla mulier possunt in lecto egritudinis de suis bonis alicui ultra tres solidos dare possunt heredum consensu aut voluntate, nisi tali ratione videlicet quando aliquis esset in aliqua manifesta, tunc sellabitur [s] sibi equus et induat se arma bellica vel vestes suas meliores, et si posset equum ascendere [k. 3vb] de lapide, qui esset altus ad unam ulnam, vel de aliquo, et tunc equitaret ad iudicium, et sedens

in equo potest, quidquid vult resignare, ita [?] quod simul posset ad similem lapidem descendere de equo. <vide Aliquis potest sua bona dare in infirmitate positus b>

^a ozdobny inicjał wysokości trzech wersów; ^b ręką inną niż autora podstawy na dolnym marginesie, znak wstawienia

[hasła: darowizna *mortis causa*, zgoda, żona, mąż]

[18] De hereditate, ubi nec fratres nec sorores reperiuntur. <de hereditate privata fratribus et sororibus
^a>

Quodsi^b hereditas fratribus et sororibus habuerit defectum, extunc omnes hii, qui linea equali consanguinitatis ostendere poterint, in hereditate succedunt equalis. Si autem puella vel sacerdos fuerint, tunc supplectilia inter se dividunt etc.

^a ręką inną niż autora podstawy na dolnym marginesie; ^b ozdobny inicjał wysokości trzech wersów

[hasła: dziedzictwo, spadek, siostra, brat, pokrewieństwo, gerada, kapłan]

[19] De dono, quod datur scabinis in iudicio.

Quitquid^a masculus dat in iudicio bannito coram iudice et scabinis, ibi recipiens dat unum solidum doni pro cognitione, quem recipiunt scabini.

^a ozdobny inicjał wysokości trzech wersów

[hasła: sąd wyłożony, sędzia, ławnik, pamiętne, darowizna, transakcja]

[20] De solutione debitorum.

Quicumque^a aliquem coram iudicio pro debito impulsaverit, si debitum coacto iure consecutus fuerit, oportet eadem die solvere et iudex in eo suam penam acquisivit. Sin autem querimonia facta fuerit <de solutione debitorum et pena, qui negligens solvere [debet] b> [k. 4ra] super aliquem pro debito, de quo fatetur, solvere tenetur infra duas ebdomadas, et tempore statuto debitor non solverit, extunc iudex in eo suam penam aquisivit. Sin autem querimonia fuerit, extunc mandat solvere ad octo dies, deinde ad tres dies, extunc die sequenti. Quociens autem mandatum debitor adimplere neglexerit, tociens penam iudicii demeretur. Si penam et debitum creditori solvere neglexerit, extunc fiscatur sua possessio. Per hoc conpellitur, quod debitum creditori et pena iudicii persolvatur. Si autem possessione caruerit, extunc $\vdash b \dashv$ banno conpellitur, tunc bene potest comprehendere, ubi visus fuerit pro debito et pro pena. Et quicumque ipsum super hoc tenuerit, penam iudicii demeretur.

^a ozdobny inicjał wysokości trzech wersów; ^b ręką inną niż autora podstawy na dolnym marginesie; ^c podkreślone celem skreślenia

[hasła: dług, skarga, świadczenie, termin, dłużnik, sędzia, mulkta, kara sądowa, wierzyciel, posiadanie, kara]

[21] De eo, qui ad limina sanctorum vel ad nundinas extra provinciam ierit.

Si^a quis ad limina sanctorum aut nundinas extra provinciam aut extra terminos ire voluerit, et si aliquis ipsum pro debito impedire voluerit, <vide extra locum proprium, potest quis pro debito duellari b> [k. 4rb] hoc fieri non debet, oportet suum ius recipere coram suo iudice. Et si uni testimonium adiudicatum fuerit, inducias trinas ebdomadas optinebit, quodcumque eligerit aut iudicio proximo.

^a ozdobny inicjał wysokości czterech wersów; ^b ręką inną niż autora podstawy na dolnym marginesie, duellari w rkp. tueliari

[hasła: podróż, dług, sąd, termin]

[22] De eo, qui scabinum in scampno iudiciali turpibus verbis obruerit aut male tractaverit. <Quis scabinum turpiter obiurgavit a>

Quicumque^b scabino in scampno iudiciali impropertaverit aut turpibus verbis obruerit, scabinus lucratur suam emendam triginta solidos, et iudex suam penam aquirat. Obruitur autem scabinus, postquam sua sententia diffinita sit et consensus aliorum scabinorum preterierit, extunc omnes emendas $\vdash q \dashv$ aquirunt et iudex penas, et quot emende fuerint, totidem pene iudici aquiruntur.

^a ręką inną niż autora podstawy na górnym marginesie; ^b ozdobny inicjał wysokości trzech wersów; ^c skreślone przez autora podstawy

[hasła: ławnik, ława, obraza, kara sądowa, mulkta, nawiązka, wyrok]

[23] De concordia, que coram iudicio fuerit ordinata.

Quando^a concordia inter discordantes coram iudicio ordinata fuerit, aut diuturnus fremitus, homo protestare potest cum iudice et scabinis. Quodsi scabini mortui fuerint, tunc protestatur cum hominibus {hominibus} <de firmacione concordie inter litigantes b> [k. 4va] fidedignis, qui iudicio affuerunt. Quidquid scabini protestantur, hoc iudex cum ipsis debet protestare, simul et confirmare. Sed ubicumque concordia ordinata fuerit extra iudicium, hoc facilius potest vir probare cum tribus testibus solus septimus, qui interfuerunt et viderunt concordiam esse factam. Ubi concordia et vera frenitus diuturna coram iudicio confirmata fuerit, si ipsam violat pars adversa, et si vincetur, ut ius dictaverit, cum iudice et scabinis, pro vulnere manum, pro homicidio collum.

Sin autem contingeret, quod alter eam infringeret, hunc tamen emendare cum recompensa oportet, pro vulnere novem talenta, pro homicidio decem et octo talenta, nisi se possit excusare secundum edictum iuris.

^a ozdobny inicjał wysokości czterech wersów; ^b ręką inną niż autora podstawy na dolnym marginesie

[hasła: ugoda, sąd, sędzia, ławnik, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, kara ucięcia ręki, kara śmierci, nawiązka, zapłata, wynagrodzenie]

[24] De viro, qui potest filium suum coram iudicio eximere.

Et^a vir quivis potest filium suum, quem habet in potestate, coram iudicio pro quolibet crimine capitali tacto sacramento metseptimus secundum ius municipale. Si <^{de} redempcionem filii per patrem pro crimine notorio ^b> [k. 4vb] ex amore et vir potest similiter filium suum, quem in potestate habet, tribus vicibus, ubi ad collum aut ad manum pertransit. Quarta vero vice ipsum solum propria in persona respondere oportebit, et patrem in suo iure non impedit, si filius prius bene respondisset. Sin autem simul pater cum filio in eodem crimine coram iudicio impulsati fuerint, extunc pater filium exemere non potest, nisi prius se ab eodem crimine expurgabit.

^a ozdobny inicjał wysokości trzech wersów; ^b ręką inną niż autora podstawy na dolnym marginesie

[hasła: syn, ojciec, zastępstwo, przysięga, samosiódm, współprzysiężnik, kara śmierci, kara ucięcia ręki, przestępstwo, sąd]

[25] De precio famuli deservicio, quod famulus habet optinere in iudicio. <^{de} precio famulorum deservito ^a>

Famulus^b potest suam mercedem, quam promeruit, quinque solidos tacto sacramento probare, ita tamen si dominus noluerit consentire. Sin autem iuraverit tacto sacramento mettercius, quod sibi persolvit, tunc propius est evadere, quam famulus optinere. Sin autem famulus suam mercedem super dominum suum optinuerit coram iudicio, pro eo dominus iudici nullam penam demeretur, sed dominus famulo eandem mercedem eadem die solvere tenetur indilate.

^a ręką inną niż autora podstawy na dolnym marginesie; ^b ozdobny inicjał wysokości trzech wersów

[hasła: sługa, pan, uwolnienie od skargi, samotrzeć]

[26] De iure debitorum primo aut.

Si^a alter alterum pro vino aut alio inculpare voluerit, [k. 5ra] evadet ut aliud debitum, in quo nullum dominium ostendere poterit aut protestare.

^a ozdobny inicjał wysokości dwóch wersów

[hasła: dług, uwolnienie od skargi]

[27] De dono, quod datur viro aut mulieri in iudicio bannito.

<de donis viri aut mulieris ^a> Donum^b, quod viro vel mulieri datum fuerit in iudicio bannito, in eo mulier cum sua parte sive dono pro suo arbitrio facere potest absque viri^c contradiccione quidquid placet. Idem potest vir cum parte sui doni, quidquid deliberaverit modo simili, quam [^d] ipse suscepit. Si moritur femina absque heredibus, ita quod nullum heredem absque a suo marito pepererit, ipsa hereditat sua successoria, aut sua prospera fortuna adquisita super suum proximum naturalem successorem, sive sit masculus sive sit femina, qui sit sibi paris condicionis. Idem facit vir illi, qui sibi fuerit paris condicionis. Insuper omne aurum et argentum informatum, et omnis siligo et carnes cum cervisia et vino, et panis, que vel quod aut quantum post trecesenum permanserunt, totum cedit heredibus viri et non mulieris, exceptis pulmentariis, de quibus mulier mediam [k. 5rb] recipit partem et heredes viri mediam reliquam tollunt partem.

^a ręką inną niż autora podstawy na górnym marginesie; ^b ozdobny inicjał wysokości trzech wersów; ^c napisane na razurze; ^d razura suscepit

[hasła: darowizna, wiano, uposażenie, żona, sąd wyłożony, sprzeciw, dziedzic, mąż, dobra nabyte, spadkobierca, równy stanem, srebro, złoto, gerada]

[28] De rebus, qui spectant ad hereditatem. <Que res spectant ad hereditatem ^a>

Ista^b sunt, que spectant ad hereditatem: omne aurum et argentum informatum, omnia vasa argentea, et tela, que non incisa ad muliebria vestimenta, et sartaginea, que a loco non moventur, et dolea, et vasa distillatoria, et omnia caldaria, excepto caldari, in quo liquesit cera, qui spectat ad supelectile. Omne proprium, quod locando posessum est, et omnia arma et gladii, et omnes olle eree ac morsere, et cinguli, bractiles, et anuli viri, hec predicta ad hereditatem spectant. Mense et lavatoria, omnes ciste planis cooperimentis, et sedilia spectant ad hereditatem, plures cupre, et ciste farine, et ciste annonarum, et porci, qui in curiis sive in domibus nutritur, spectant ad hereditatem. Et omnes porci inpinguati spectant ad pulmentaria. Ubi pulmentaria dantur et omnis expensa [k. 5va] domestica, que in potestate viri est, et omnes vacue cuppe, pulmentaria recipit mariti uxor, et no[n] sua cognata proxima.

^a ręką inną niż autora podstawy na górnym marginesie; ^b ozdobny inicjał wysokości trzech wersów; ^c skreślone ręką autora podstawy

[hasła: dziedzictwo, spadek, gerada, część obowiązkowa, okrasa, srebro, złoto]

[29] <de eo, qui alterum vulnerat se defendendo a>

Vulnerat^b quis alterum vitam suam defendendo supra viam publicam, quod ille ipse vulnerat aut percutit, et si clamore proclamaverit, et invasor comparet violenter, seu proterve, et conqueratur iudici, et qui non potest, nec audiet, pro imbecillitate sui corporis tunc comparare, et in posterum eadem die compareat et conqueratur iudici et scabinis, et ostendat sua vulnera, et protestatur per hos, qui suum clamorem audierunt, quod initium contencionis sui adversarii fuerit et non suum, et quod ipse se defenderit in defensione vite sue, et ipse acquirit querimoniam primam. Sed si pernoctabit, extunc hoc fieri non potest.

^a ręką inną niż autora podstawy na górnym marginesie; ^b ozdobny inicjał wysokości trzech wersów

[hasła: zranienie, zwłoka, obrona konieczna, droga publiczna, sędzia, skarga, uszkodzenie ciała, ławnik, świadek, obwołanie]

[30] <Quid duo municipale vulnerantur a>

Quid^a si duo se mutuo vulneraverint [k. 5vb] in iure municipali, qui ambo processerunt a stirpe Sclavica et tamen |sca | Sclavi non sunt, compareat unus et conqueratur in Sclavico ydiomate, quod sibi innatum est per ius municipale.

^a ręką inną niż autora podstawy na dolnym marginesie; ^b ozdobny inicjał wysokości trzech wersów; ^c skreślone ręką autora podstawy

[hasła: zranienie wzajemne, język słowiański, skarga, odpowiedź na skargę, prawo miejskie]

[31] <De dilacione querimonie utriusque partis a>

Quid^b si duorum virorum querimonie dilate fuerint in iudicio bannito coram iudice, de |volō | voluntate iudicis et consensu, et parcium arbitrium utrocumque [s], quod inter ipsos concordia extra iudicium debeat terminari, nec ultra causam peragendam, et se arbitri ad hoc electi de causa intromittant concordandi, absque iudicio et causam non repetendo cum consensu iudicis. Et si alter ex eis suam in posterum querimoniam vellet renovare pro hac causa coram iudicio, iste sibi suus adversarius respondere non tenebitur coram iudicio, si protestare potuerit cum iudice et scabinis, quod causa absque iudicio debeat terminari.

^a ręką inną niż autora podstawy; ^b ozdobny inicjał wysokości trzech wersów; ^c skreślone ręką autora podstawy

[hasła: skarga, sąd, ugoda, zgoda sądu, sędzia, ławnik]

[32] <Quod duo conqueruntur, unus iudici, alter scabinis pro vulneracione a>

Quod^b si duo mutuo vulneraverint equaliter, [k. 6ra] ex hiis unus vadat ad iudicem in domum suam, et querimoniam facere, et alter veniat ad quatuor bancos et conqueratur scabinis cum clamore et iudicio astantibus, et vulnera ostendat, et mittat pro iudice et conqueratur, ipse primam querimoniam optinebit, si testes super hoc habuerit a scabinis aut iudicio astantibus, quod inter quatuor bancos querimoniam fecerit.

^a ręką inną niż autora podstawy na dolnym marginesie; ^b ozdobny inicjał wysokości trzech wersów

[hasła: zranienie wzajemne, sędzia, ławnik, rana, skarga]

[33] <Quod duo mutuo se vulneraverint et querulantur equaliter a>

Et^b si se duo mutuo equaliter vulneraverint et querulantur equaliter, quicumque ex eis duellum in alterum aquisierit, tunc eius adversarius manum demeretur. Ita tamen, si vulnus monomachale fuerit. Et alter si ex eis, antequam duellum aquisitum fuerit, moritur, adversarius collum demeretur.

^a ręką komentatora B, na dolnym marginesie; ^b ozdobny inicjał wysokości trzech wersów

[hasła: zranienie wzajemne, pojedynek sądowy, kara ucięcia ręki, rana godna pojedyńku, kara śmierci]

[34] <de eo, qui aliquis alterum vulnerat, et eiusdem in facto recenti detinet a>

Si^b aliquis detinet hunc, qui ipsum vulneraverit in facto recenti et ipsum cum clamore ad iudicium deduxerit, qui sic queruletur [k. 6rb] cum prolocutore: “Domine iudex, ego cum querela propono super istum virum, quod ipse venit intra municipalia vel in strata regia, et in me pacem violavit, ⁊ ad ⁊ et me spoliavit corpore et bonis meis, et me vulneravit, dum pacem in me confregit. Tunc vidi ego ipse ipsum in persona propria et ipsum cum clamore et proclamavi, et ipsum captivum hoc ad iudicium deduxi, et volo eum vincere per eos, qui meum clamorem audierunt, et meo testimonio vero, ut ius michi definierit. Et in sententia requiro, quomodo hoc debeam probare, ita ut debeam michi profici in iure meo”. Extunc adversarius satisfacionem relictam petat pro hac querimonia, et dicit se de facto innocentem. Ille, qui ipsum captivum in manifesto facto detinuerit, facilius vincere potest cum testimonio, quam ipse captivus cum testimonio evadere possit. Si, ut est^d [k. 6va] iuris {est}, probaverit testimonio, illi solvet collum, si est homicidium, vel ad manum, si vulnus est monomachale, cum ad iudicium ipsum in manifesto facto perduxerit. Qui in suo iure argui non possit, excepto patre et matre, et filio et mercenario.

^a ręką inną niż autora podstawy na dolnym marginesie; ^b ozdobny inicjał wysokości trzech wersów; ^c podkropkowane celem kreślonia, ręką autora podstawy; ^d na razurze

[hasła: zranienie, skarga, gorący uczynek, pełnomocnik, droga królewska, sąd, gwar, zabezpieczenie, niewinność, zabójstwo, kara śmierci, kara ucięcia ręki, rana godna pojedyńku, świadek, ojciec, syn, brat, najemnik]

[35] <de vulneracione duorum cum cultello et alter cum gladio a>

Quod^b si se duo mutuo vulneraverint: unus cultello et alter gladio, et si vulnera utriusque monomachalia fuerint, illi cum gladio solvit manum, illi cum cultello solvit collum, quia cultellus furtivam infert mortem.

^a ręką inną niż autora podstawy na dolnym marginesie; ^b ozdobny inicjał wysokości trzech wersów

[hasła: zranienie wzajemne, nóż, miecz, rana godna pojedynku, kara ucięcia ręki, kara śmierci]

[36] <Quod alter alterum etiam vulneraverit a>

Etiam si alter alterum vulneraverint |ex^b| causa sua pernoctaverit sibi debet indici in iudicium proximum. Sed si vir vulneratus fuerit et vulnus monomachale non fuerit, et si comparuerit et conquestus fuerit, sibi indici debet ad iudicium proximum. [k. 6vb] Si vero vulnus monomachale fuerit, tunc continuo sibi iudex formare |pro^c| debet pro facto manifesto.

^a ręką komentatora B; ^b skreślone, nadpisane et ręką komentatora B; ^c skreślone przez autora podstawy

[hasła: zranienie, skarga, zwłoka, rana godna pojedynku, sąd, sędzia]

[37] <Si duo vulnerantur et ambo coram iudicio compareant a>

Si duo vulnerantur et ambo coram iudicio compareant et querimonias proponunt, qui primam precellentem querimoniam protestare poterit, apud suum adversarium duellum aquirat, si ipsum iusto modo salutaverit, et si vulnus monomachale fuerit. Sin autem duellum ad diem dilatum fuerit, et si alter super alterum convenerit, et si ille protestare poterit, quod pugil sit mercenarius, extunc |mero^b| iure a duello sibi cedere potest.

^a ręką komentatora B; ^b skreślone przez autora podstawy

[hasła: zranienie wzajemne, sąd, skarga, pojedynek sądowy, rana godna pojedynku, odroczenie, pięściarz, zastępca, najemnik]

[38] <De caucione vulneris a>

Si vulnerat vir alterum, et si caucionem fideiussorie fecerit usque ad iudicium, et iudex ipsis pacem indixerit, et ipsum postea occiderit, et si fideiussores possint pro causa eadem, ipse tamen propius est evadere metseptimus de homicidio, quam ipsis aliquis protestare possit. [k. 7ra] Sint autem comparuerint coram iudicio, et si in iudicio

bannito manu pax promissa fuerit coram iudice et scabinis pro primo vulnere, et si ipsum postea occiderit, hoc melius potest super eum protestare, quam ipse evadere possit.

^a ręką komentatora B

[hasła: zranienie, poręczenie, sąd wyłożony, sędzia, pokój, uwolnienie od skargi, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, zabójstwo, ławnik]

[39] <de dilacione querimonie ad iudicium et cum in dilacione ex vulneribus aliquis moritur a>

Si se duo mutuo vulneraverint et ambo coram iudicio comparuerint et querulose proponant, et querimonia usque ad iudicium dilata^{ta}>^b fuerit, qui primo ad iudicium venerit et querulatus fuerit, moriatur ab hiis vulneribus, mortuus ad iudicium portetur, et alter vulneratus eciam comparuerit, et unus mortui cognatus loquatur super vulneratum cum testimonio, quod ipse suum affinem occiderit, et pro eo. Extunc ille petat satisdacionem de iure et ostendat suam innocenciam cum suo testimonio evadendo homicidium. Si hoc, ut iuris est, protestabitur, propius est evadere, quam ille super ipsum poterit protestare, quia ambo [k. 7rb] querimoniam coram iudicio |ce| inceperunt. Sed suum testimonium sic debet procedere, quod initium contencionis illius fuerit, et non suum. Et si suos testes et^d incontinenti habere non potuerit, terminum sex ebdomadas aquirat, tunc facilius potest evadere homicidium metseptimus, quam ille ipsum cum testimonio vincere possit. Sin autem ille ipsum monomachaliter alloquitur, extunc ipsum pro suo collo pugnare oportebit.

^a na górnym marginesie ręką inną niż autora podstawy; ^b dopisane na marginesie ręką inną niż autora podstawy; ^c skreślone przez autora podstawy; ^d na marginesie ze znakiem wstawienia

[hasła: zranienie wzajemne, sąd, skarga, odroczenie, krewny po mieczu, poręczenie, gwar, zabezpieczenie, termin, bliższość do dowodu, niewinność, zabójstwo, uwolnienie od skargi, pojedynek sądowy]

[40] <Si quis equum vendiderit a>

Si mas equum vendiderit, promittere debet in eo equo, quod stabilis non fuerit, ita quod a loco discedere tempore se offerente noluerit, et videre apparens [quod non] sit cecus, et eciam [quod est liber] a iusta arestacione.

^a ręką komentatora B

[hasła: sprzedaż, koń, ewikcja, odpowiedzialność, wada faktyczna, wada prawna]

[41] <de eo, qui de luce furatur a>

Si fur luce clara die deprehenssus fuerit, qui bone fame fuit sic, et furtum minus quam tres solidos valeat, cutem cum crinibus demerentur. Sed si furtum ultra tres solidos valebat, [k. 7va] reus est patibulo. De hiis denariis tres solidi medium fertonem debent ponderare. Si autem fur tempestate noctis deprehensus fuerit cum sex denariis, reus est patibulo. <solidus facit 2 grossos b>

^a ręką komentatora B na górnym marginesie; ^b na górnym marginesie inną ręką niż autora podstawy

[hasła: kradzież w dzień, kradzież w nocy, dobra sława, kara na skórze i włosach, kara śmierci, powieszenie]

[42] <De viro, qui tenet bona alterum minus iustum a>

Conqueritur vir super alterum pro bonis, quod sua vera sit hereditas, et quod ille teneat cum iniuria, et sua sit vera successio a patre suo, vel alio suo cognato, aut a suo predecessore, et si ille comparet super quem querimonia proposita fuerit, et dicit se habere bonorum deffensorem, et bona possiderit pacifice et quiete, anno et die, contradiccione qualibet non obstante et [^b] ac iuste meum predium censuale, ipsum oportet suum predecessorem nominare, et ad dies statuere, si potest, et cum defendente seu defensore conservat sua bona [k. 7vb] in eo, quod si defenssus fuerit, ut iuris est, a defenssore. Sin autem defectus sibi fuerit in defensione, actor non conservat suam legalem proprietatem, in bonis eisdem, quia quivis homo conservat suam innatam proprietatem, sive naturalem porcionem, facilius quam alter em[p]tam proprietatem, aut obligatam proprietatem, aut datam proprietatem, cum impossibile si aliquem de naturali porcione defraudari.

^a ręką komentatora B; ^b miejsce na wyraz

[hasła: skarga, nieruchomości, dziedzictwo, spadek, ojciec, krewny po mieczu, spadkodawca, spokojne posiadanie, świadek, rok i jeden dzień, termin, prawo naturalne]

[43] Si homo habuerit hereditaria censualia et bona a quo quodam monasterio, et si dominus aut abbas sibi non fatetur, aut conventus, hic vir potest metseptimus protestare suorum coheredum, qui [s] quilibet iurabit singulariter, quod iustum ac successorium suum sit predium censuale. Et si dominus aut abbas hiis septem de ipsorum bonis denegaverit aut fateri noluerit, extunc quivis ipsorum met[k. 8ra]septimus suorum coheredum bona sua optinebit.

[hasła: dziedzictwo, własność, dobra czynszowe, klasztor, pan feudalny, opat, samosiód, przysięga, współprzysiężnik]

[44] Si debet vir producere testimonium super proprium alterius metseptimus, aut mettercius, hoc oportet facere cum posses <possessis ^a> hominibus, qui iudicio astare solent, et domicilia habentibus in iudicio supradicto. Sin autem vir debet persoluta

debita protestare super proprietatem alterius, hoc iterum debent esse possessi homines domicilia habentes, si hoc in iudicio non viderunt, nec in iudicio fuerit confirmatum.

^a *na marginesie ręką autora podstawy*

[hasła: własność, samosiódm, przysięga, samotrzeć, posesjonaci, współprzysiężnik, domicyl, okręg sądowy, dług zapłacony]

[45] Si aliquis debet persoluta debita probare, protestando pro debito, hoc facere debet cum talibus hominibus, qui in suo iure argui non possunt.

[hasła: dług zapłacony, współprzysiężnik, przysięga]

[46] Si vir ducit viduam, que unum filium aut plures pueros [k. 8rb] habuerit et |i^a| ipse nulla bona habuerit nec ipsa, et vir nullum virum habuerit cum sua prima uxore, et si fortuna arridente per suos labores bona habuerint et proprietatem sive hereditatem emerint, aut super bona mobilia sive mercimonia posuerint, et inposterum vir moritur et uxor, extunc viri filius propior est recipere hereditatem, quam pueri femine, aut pueri sororis ex sua filia. Ita tamen, si filius patri sit paris condicionis. Proxima cognata uxoris recipit supplectilia de iure.

^a *skreślone ręką autora podstawy*

[hasła: wdowa, syn, dobra, własność, dziedzictwo, ruchomość, towar, żona, spadek, zasady dziedziczenia, reguła, siostra, wnuk, wnuczka, równy stanem, krewna, gerada]

[47] Si vir aliquis dederit suis pueris aliqua sua bona, et sue uxori, in iudicio bannito circa vitam suam, et bone rationis, et si sibi pueri paris fuerint condicionis, et si desuper vera [k. 8va] pax firmata fuerit, et si posterum alteri in eisdem bonis aliquid dederit aut heres fuerit, aut ille, cui prima donacio, sic bene contradicere potest de iure. Ita tamen, si testimonium iudicis desuper habuerit et scabinorum, quod sibi primum donum datum sit absque contradiccione illius, qui ad hoc successor fuerit infra annum et diem. Extunc contradicere non possunt, si illi desuper testes habuerint.

[hasła: dobra, transakcja, sąd wyłożony, dożywocie, równy stanem, pokój, roszczenie, sędzia, ławnik, darowizna, sprzeciw, spadkobierca, rok i dzień, prawo]

[48] Si vir sue uxori sua edificia dederit, que super bona censualia edificata coram domino proprietatis, et coram suis vicinis, tempore vite sue, et inducit eam in possessionem, et si discedit ab hac luce sine prole, si heres suus super bona eadem loqui voluerit post mortem viri, nichil in eis [k. 8vb] poterit obtinere, si mulier protestare potuerit, quod sibi datum fuerit. Sin autem edificia et apparatus viri

proprium fuerit, extunc heres mulieri infringere potest, nisi donacio in iudicio bannito vel coram iudice et scabinis fuerit confirmata. Quia nullus suum proprium dare potest, nisi in iudicio bannito, vel coram iudice et scabinis, nisi suus heres contradicat. Sin autem hereditaria censualia bona fuerint, extunc sue uxori dare non potest absque heredum consensu, vel absque domini proprietatis consensu, in cuius bonis sunt. Si vir mercimonia aut bona mobilia habuerit, quod cum bonis emerit eisdem successoris paterna successione, hoc sue uxori dare non poterit, nisi in iudicio bannito coram iudice et scabinis. Sin autem vir habuerit bona mobilia aut mercimonia, que sibi propriis laboribus ac prospera fortuna accreuerunt [k. 9ra] cum sua uxore, $\vdash$ potest $\neg$ que potest dare in valitudine vite sue cuicunque $\vdash$ placebit $\neg$ placet sine contradiccione.

^a skreślone ręką autora podstawy

[hasła: mąż, żona, budynek, dobra czynszowe, własność, krewny, dożywocie, spadkobierca, dziedzic, potomstwo, sąd wyłożony, transakcja, sędzia, ławnik, sprzeciw, dobra dziedziczne, zgoda, zezwolenie, towar, ruchomość]

[49] Ubi alicuius monasterii obnoxius suam penam demeretur, hoc sunt triginta solidi, obnoxius bene potest bona sua resignare et iterum suscipere et dare cui placet, contradiccione qualibet non obstante, quod propriis laboribus aquisivit. Ubi obnoxius suo domino suum censum subtraxerit, pro eo tria talenta demeretur. Quicquit obnoxius criminalis cause commiserit, pro eo quod nullus queret iudicium nisi sui domini advocati. Quando obnoxius moritur, extunc suo domino aut suo advocato oportet dare denarios obnoxietarum [s] et meliorem equum, quem habet. Idem oportet facere sacerdotem suo archipresbitero, dum moritur, tunc sibi oportet dare suum meliorem equum.

[hasła: mnich, zakonnik, klasztor, sprzeciw, przestępstwo, sąd, wójt, arcybiskup, koń]

[50] [k. 9rb] Si moritur vir absque herede et nepotem ex filia habuerit, que exheredata fuerit circa suam vitam, idem nepos maiori iure recipit bona avi materni, quam iudicium, qui si sibi est paris condicionis, sed iudicium recipit arma bellica.

[hasła: dziadek, córka, syn, spadkobierca, spadek, hergewet]

[51] Si unus alteri aptestare manum suam pro falso voluerit, hoc oportet, quod faciat mettertius cum talibus hominibus, qui in suo iure argui non possunt. Sin autem facere debet pro vulnere in facto manifesto, oportet quod hoc faciat metseptimus, per iusticiam pacis, ita tamen, si manifestum factum cum malediccione ad iudicium deductum fuerit.

[hasła: samotrzeć, kłamstwo, fałszywe zeznanie, rana, gorący uczynek, samosiód, przysięga, współprzysiężnik, pokój]

[52] Cum moritur vir, qui pueros habuerit, [k. 9va] qui ad annos discrecionis non dum pervenerunt, proximus agnatus ita debet ipsorum tutor esse, eousque ad annos pervenerint pubertatis. Et si idem nondum ad huc annos pubertatis attingerit, adiutor suus debet proximus agnatus esse, eousque ipse ad annos discrecionis pervenerit, et rationem anno ad annum de bonis pupillorum coram vero ipsorum tutore facere tenetur.

[hasła: ojciec, dziecko, krewny po mieczu, opiekun, lata sprawne, dojrzały, sprawozdanie, rachunek]

[53] Omnis querela ac testimonia, que cum criminosis violenciis cum clamore ad iudicium, in facto manifesto deprehense et deducte fuerint, virum metseptimum [s] protestare oportet circa ius pacis, exceptis vulneribus, que monomochalia non fuerint. Manifestum factum ibi esse dicitur, [k. 9vb] ubi vir captivatum [s] cum furtu aut spolio, deprehensus ducitur ad iudicium cum clamore. Insuper eciam manifestum factum ibi esse $\vdash$ factum $^a\vdash$ dicitur, ubi viro gladius aut cutellus, aut alia sica in sua manu deprehensa fuerit, cum qua potestate infregit, aut si in fuga facti deprehensus fuerit, et captivus ad iudicium cum clamore deductum fuerit. Hunc actor metseptimus vincere debet circa ius pacis. Et factum manifestum cum viro ad iudicium deductum fuerit, stuprum, obsidium, irruencia domicilii, furtum, spolium, homicidium probet homo protestando metseptimus. Si vir de istis conqueritur, extunc sua querimonia sic debet procedere: “Domine iudex, ego conqueror Deo et vobis, quod homo iste venit intra municipalia, et in me pacem violavit, et me stupravit ac spoliavit corpore, [k. 10ra] rebus et honore muliebri, de quo {de quo} sufficiens habeo testimonium per eos, qui meum clamorem audierunt, et ostendere volo factum, ut de iure debeo, et requiro in sententia diffinitiva, quomodo ipsum $\vdash$ v $^a\vdash$ vincere debeam, ut michi proficiat $\vdash$ michi $^a\vdash$ in iure meo”. Extunc ille petit satisfacionem, si vult, quam sibi facere oportet, et dicat se de facto esse innocentem. Tunc tutor mulieris interroge[t] in sententia diffinitiva, si mulier melius violenciam protestare poterit cum hiis, qui suum clamorem audierint, quam ille possit evadere, cum ad iudicium sit deductus. Tunc diffinitur iure, quod possit ipsum possibilis vincere cum hiis, qui suum clamorem audierunt, quam evadere possit. Et si ut iuris est hoc protestabitur, adversarius collum demeretur. [k. 10rb] Idem vero iudicium super irruenciam domicilia iudicatur.

^a skreślone ręką autora podstawy

[hasła: skarga, przemoc, przestępstwo, sąd, gorący uczynek, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, pokój, rana godna pojedynku, kradzież, obwołanie, miecz, nóż, sztylet, ucieczka, pokój, zasadzka, gwałt, honor, gwar, zabezpieczenie, niewinność, uwolnienie od skargi, kara śmierci]

[54] Hic stat Cunradus et conqueritur super Henricum Deo et vobis, domino nostro, regi aut duci, aut vobis, domine iudex ac toti universitati civitatis, divitibus ac pauperibus, quod ipse intra municipale venerit ad locum talem, ubi Cunradus pace

ac quiete perfrui debuerat et sibi obsidium fecit in strata et in regia pace, et in eo muni[cipali] pacem infregit ac ipsum vulneravit ac destruxit et spoliavit in corpore et in rebus, et in eo talem strepitum fecit, quem bene probare potest, cum ipse pacem violavit et strepitum in eo, tunc propria in persona vidit ipsum {in persona propria} et ipsum clamore proclamavit. Si hoc fatetur, diligit, sin autem negabit, ipse eum vincere intendit per hos, qui suum clamorem audierunt ac suo testimonio. Et sicut ipsum in manifesto facto [k. 10va] deduxit, sic in sententia requirit, quomodo ipsum vincere debeat, ut sibi proficiunt in suo iure.

[hasła: skarga, król, książę, sędzia, miasto, zasadzka, droga królewska, zranienie, pokój, gorący uczynek, sąd, wyrok, prawo]

[55] Ubi vulneratus ad iudicium cum clamore decuctus fuerit, quod per prolocutorem ipsum querulari oportet et per sententiam petat, extunc tali modo sua procedat querimonia: “Domine iudex, si me huic vulnerato dedistis pro avvocato, extunc in sententia requiro, si per iusticiam insidias per aliquem pati debeam, aut sustinere, cum suam causam propter iuris exigenciam teneo”. Extunc diffinitur, quod non. Extunc sibi petat correccionem cum optinuerit petat colloquium pro consilio, et cum colloquium habuerit, tunc requirat, qualiter suam querelam inchoare debeat, et hoc per sententiam |diffu^a| diffinitivam, ut sibi proficiat in suo iure. Extunc diffinitur cum clamore. Tunc [k. 10vb] interrogetur sentencialiter, si requiri debeat ab ore |ad od^a| ad os, a quo suam habeat lesionem. Tunc sibi diffinitur, quod debeat. Extunc emittuntur duo scabini et cum ipsis preco, aut duo viri, qui iudicio astare consuerunt, qui ab ipso solo audiant, a quo sua receperit vel habuerit dampna, vel quis in eo pacis federa confregit. Extunc requiritur sentencialiter, si interrogari debeant circa iuramentum prestitum ac ius civitatis, quod ab eo audierint. Tunc unus interrogetur ad dicendum, quid ab eo audierit. Audita responsiva, tunc in sententia requiratur, si iam proferat, cum sibi diffinitur, quod sit, et eciam secundus et tertius interrogetur. Extunc sibi diffinitur, quod profecit. Extunc querelam incipiet: “Domine iudex, placeat attente audire”. Tunc hic conqueritur vobis super unum ·N· et super ·N·, quod ipsi venerunt intra municipale, et in eo pacem |infregetunt^a| infregerunt, et ipsum vulneraverunt aut [k. 11ra] suum affinem proximum trucidaverunt, si homicidium fuerit, et ipsum spoliaverunt corpore et rebus, et pro eo iudicium petit. Extunc illi tibi vocantur, quando vocati tibi per clamorem fuerint, tunc conqueratur ulterius et nominat malefactores, ut prius querulatum fuerit. Idem faciat tercia vice. Extunc inducio [s] indicantur per noctem. Si tunc non comparent, describuntur. Sin autem comparent, duellum in eis aquiri potest.

^a skreślone ręką autora podstawy

[hasła: zranienie, sąd, wyrok, skarga, sędzia, sprawiedliwość, posiedzenie, ławnik, szkoda, przysięga, prawo, zabójstwo, kradzież, zranienie, otrucie, noc, pojedynek sądowy]

[56] Quando vir furem aut spoliatorem protestare voluerit, qui cum manifesto facto ad iudicium deductus fuerit, qui conqueratur sic: “Domine iudex, conqueror Deo et vobis super meum furem, quem cum apparenti furtu captivavi et ligatum usque ad iudicium deduxi, quod venit intra meos quatuor angulos et subtraxit michi mea bona, super quo bonum habeo bonum testimonium cum hiis, qui meum [k. 11rb] clamorem audierunt, et ipsum vincere volo iure meo ac meo testimonio, ut hic michi ius dictaverit. Et requiro, quomodo ipsum vincere debeam, ut michi proficiat in iure meo”. Tunc sibi diffinitur metseptimus, si presens furtum fuerit. Idem iudicium fiat pro spolio et super raptorem.

[hasła: kradzież, złodziej, gorący uczynek, sąd, skarga, sędzia, dobra, samosiód, przysięga, współprzysiężnik]

[57] Ubi vir alterius verbum loqui debet, ad quod sententiis scabinorum vel iure compellitur in facto manifesto, dicat sic: “Domine iudex me dedistis illi homini prolocutorem, extunc requiro in sententia, si ab aliquo pro eo immicitias ac amorem hic debeam, quod verbum suum pro iuris loquar exigenciam, quantum melius possum aut valeo”. Quando hoc diffinitum fuerit, tunc sibi diffiniat correccionem, quod si ipsum in aliquo neglexerit, quod se co[k. 11va]rrigere poterit mecum aut per me aut alterum advocatum. Cum sibi hoc diffinitum fuerit, petat colloquium, si vult, et requirat in sententia, quando querelam inchoare debeat, ut sibi in suo iure proficiat. Cum sibi hoc diffinitum fuerit, tunc in sententia interroget, si lusus interrogari, quis in eo pacem infringerit, si ita fuerit debilis, quod suum malefactorem nominare non possit. Cum igitur hoc diffinitum fuerit et sibi iudex aut duo scabini aut duo viri, qui iudicio astare solent, viderint, requirat in sententia, si ipsi causa iusticie dicere debeant circa iuramentum ipsorum et ius civitatis, quod notorium ipsis de hoc facto fuerit. Cum ipsi diffinitur ab uno ad duo et tertium, extunc requirat in sententia, si iam profecerit. Cum sibi hoc diffinitum fuerit et [k. 11vb] pacis violator citatus per clamorem fuerit, ut iuris est, tunc dicat sic: “Domine iudex, placeat audire verbum suum”. Tunc conqueritur vobis super hunc ·N·, quod ipsum in [^a] infestavit ac intra municipalia in eo pacem infregit, ac ipsum vulneravit et violenciam in eo peregit, quam probando ostendere potest, ipsum depredavit corpore et rebus, et tantum recepit sibi, quod non minus valeat, nisi duellum demereatur. Et super eum a vobis petivit iudicium. Extunc pacis violator proclamatur primo ac secundo et tertio, per nomen suum, ·N·, et iterum suam querimoniam renovet in hunc modum: “Domine iudex, vobis conqueritur super virum ·N·, quod ipse intra municipale venit in strata regia, in eo Dei pacem infringendo”, et ipsum rebus et corpore sanitatis depredavit ac ipsum vulneravit et in eo strepitum fecit, quam apparenter potest demonstrare, et pro eo petit iudicium, [k. 12ra] {iudicium}, et sic tertia vice faciat. Tunc ostendet vulnus et interroget in sententia diffinitiva, si suum pacis violatorem in aliquo loco invenerit, si ipsum potest illicite arestare ex parte iudicii. Cum igitur hoc diffinitum, tunc petat pacem, que^b sibi indici debet.

^a zostawione miejsce na strata libera; ^b w rkp. qui

[hasła: sędzia, pełnomocnik, wyrok, niepełnosprawny, ławnik, przysięga, prawo, skarga, zranienie, przestępstwo, droga królewska, rana, okazywanie ran, pokój, posiedzenie]

[58 § 1] Qui monomachaliter suum equalem salutare seu alloqui voluerit, hunc iudicem petere oportebit, ut se intromittere possit de uno suo pacis violatore, quod videat in presenti. Cum hoc sibi per sententiam diffinitum fuerit, tunc {tunc} etiam in sententia requirat, per quem modum se de ipso intromittere debeat, ut sibi in suo iure $\vdash$ diffinitur ^a $\dashv$ proficere possit. Tunc sibi de iure diffinitur, curialiter per oram vestimenti. Et cum se de ipso intromittet, pronunciat sibi causam, pro qua se de ipso intromiserit, quod statim facere potest, si vult, aut pro eo habere colloquium. Tunc ipsum inculpare oportebit, quod pacem in eo infregerit aut in strata regia, aut [k. 12rb] in villa, quantum ifregerit, eodem modo queruletur super eum. Tunc ipsum iterum inculpet, quod ipsum depredaverit, et eam vim in eo fecerit, quam bene probare poterit. Tunc vulnus aut cicatrem demonstret, si vulnus sit sanatum. Tunc ulterius $\vdash$ querat ^a $\dashv$ conqueratur, quod ipsum spoliaverit bonis suis et de ipsis sibi tanta receperit, quod bene duellum meretur. Hec tria criminalia facta omnia simul conqueratur, de quoquumque horum trium de uno obliviscitur aut tacuerit, extunc suum duellum ammisit. Tunc loquatur ulterius: tunc ipsum solum, hoc est in persona propria, ipsum solum videri, hoc in persona propria, et ipsum clamore proclamavi. Si fateri voluerit, quod diligo, et si non fatebitur, michi ipsum cum iure vincere volo, ut michi vulgus iudicaverit, aut scabini, si sub banno regio fuerit. Extunc ille petat satisfacionem, quam sibi facere debet. Tamen vir potest suam [k. 12va] querimoniam meliorare ante satisfacionem, si voluerit. Facta satisfacione ille suam exhibeat innocenciam.

[58 § 2] Hoc $\vdash$ ipsum ^a $\dashv$ est iuramentum, quod ipsum iurare oportet, et iuramentum monomachale, si ipsum iure incitaverit et si ibi fuerit, hoc $\vdash$ est ^a $\dashv$ est perficere si potuerit pro imbecillitate sui corporis. Quivis vir potest se a duello $\vdash$ excu ^a $\dashv$ excusare illi viro, qui sibi paris condicionis fuerit non. Ille autem, qui nobilioris nature fuerit, ille preesset non potest, qui deterioris nature fuerit, si ipsum alloquetur etc.

[58 § 3] A duello etiam cedere potest, qui post meridiem allocutus fuerit, nisi ante meridiem esset inchoatum, iudex etiam debet habere clipeum ac gladium illi, super quem fuerit allocutus. A duello etiam potest excipere suos affines, si uterque suos affinis fuerit et ita consanguineitatis [k. 12vb] {consanguineitatis} linea coniuncti fuerint, quod simul pugnare non possunt. Iudex etiam duos nuncios dare debet cuilibet hiis, qui pugnare debent, qui videant, ut habeant attinenciam secundum veram consuetudinem. Coreum et lines indumenta induere possunt, quantum placet. Pedes et caput antea nude sint, in manibus cirotecas habeant, unum gladium in manum nudum et alio cinctus, aut duobus, hoc arbitrio eorum comittitur, et unum clipeum rotundum, ubi non aliud, nisi coreum aut lignum sit, nisi manutectorium, quod potest esse ferreum, unam tunicam absque manicis super preparamenta. Etiam iudex debet indicare pacem circa collum, quod nemo eos impediat circa duellum. Cuilibet ipsorum iudex unum virum habeat, qui falangam ferat, qui ipsos in nichilo impedire debent, nisi si unus ceciderit, quod falangam interponat, aut si vulneratus

fuerit. Aut si falangam desiderat, hoc idem nisi voluntas fuerit iudicis, facere non potest etc.

[58 § 4] Postquam circulo pax indicta [k. 13ra] fuerit, ambo debent circulum affectare, quem ipsis iudex licenciare debet. Finalia ferimenta de vaginis gladiatorum deponere debent, nisi a iudice licenciam habuerint. Et ambo ornati debent ire ante iudicem, et ambo iurare debent: unus, scilicet actor, quod causa sit vera, pro qua super ipsum querelam fecerit, et respondens, quod sit innocens. Sic ipsos adiuvet Deus ad suum duellum. Sol etiam ipsis debet dividi recte, quando primo conveniunt. Si vincetur ille, super quem conqueritur, tunc iudicetur sententia capitali. Sin autem vincerit, dimittetur cum pena et emenda. Actor primo circulum intrabit. Si alter diu tardaverit, iudex debet ipsum vocare per preconem in illa domo, ubi se preperaverit, et cum ipso duos scabinos mittere debet. Sic citari primo, secundo et tercio, et si ad terciam citationem non venerit, tunc querulator et $\vdash$ surgat^a surgat, et se ad duellum exhibeat. Et percuciet statim duos ictus et semel figat contra ventum, cum eo ipse suum adversarium devicit tali^b causa sive [k. 13rb] querela, pro qua ipsum fuerat allocutus. Et iudex sibi iudicare debet ac si fuisset duello convictus etc.

[58 § 5] Sic etiam debet mortuus convi[n]ci, si in furtu aut rapina, aut in tali crimine occisus fuerit. Sin autem mortuus cum septem testibus protestare poterit, extunc a duello se non indiget exhibere contra ipsum. Sin autem alter agnatus mortui, quicumque fuerit, loco ipsius per duellum se exhibuerit, hic extinguet omne testimonium, quia tunc ipsum absque duello vincere non [potest], ut superius est expressum. Sic vincetur et ille, qui ad duellum captivatus aut salutatus fuerit, aut promittit aut fideiussorie caucionem fecerit comparere et non comparuerit ad iustam responsivam.

^a podkreślone w sensie skreślenia, ręką autora podstawy; ^b przerobione z talia

[hasła: sędzia, pokój, wyrok, prawo, pojedynek sądowy, skarga, droga królewska, oskarżenie, rana, blizna, dobra, sąd królewski, ławnik, gwar, zabezpieczenie, przysięga, niewinność, niepełnosprawność, równy stanem, szlachcic, tarcza, miecz, krewny, zwyczaj, pięściarz, wola, powód, kradzież, świadek, krewny po mieczu, nawiązka, kara sądowa, mulkta, posiedzenie]

[59] De viro, qui captivus ad iudicium perduxerit. LIX

Quicumque occisum seu vulneratum virum captivum ad iudicium duxerit et ipsum pacis violatorem accusaverit, per duellum vel absque duello si non probaverit secundum iuris exigenciam ipse aut super ipsum, idem iudicium iudicare debeat, quod super illum procedere debuerat, ac si iudicio evictus fuisset, [k. 13va] et hoc per iusticiam pacis.

[hasła: zabójstwo, zranienie, sąd, pokój, skarga, pojedynek sądowy, prawo, pokój, sprawiedliwość]

[60] De viro, qui ad duellum allocutus fuerit. LX

Si vulneratus vir hunc alloquitur, qui ipsum vulneraverit, per duellum et si pro debilitate corporis duellum perficere non possit, ^[a] et si tutorem non habuerit, qui pro ipso pugnare velit, inducie sibi ordinari debe[n]t, quousque suum duellum perficere possit.

^a znak nowej sekcji

[hasła: zranienie, pojedynek sądowy, niepełnosprawność, opiekun]

[61] De eo, qui vitam aut manum redimerit. LXI

Qui vitam aut manum pecunia exemerit, quod iure demeruerit, hic iure suo privetur.

[hasła: utrata prawa, pieniądze, wykupienie od kary, kara śmierci, kara ucięcia ręki]

[62] De viro, qui alterum fideiusserit pro scelere ad statuendum. LXII

Qui eciam fideiusserit virum unum pro scelere ad statuendum ipsum coram iudicio, et ipsum statuere non poterit, recompensam ipsum solvere oportet, et sibi suo iure non oberit illi, qui fuerat fideiussor.

[hasła: poręczenie, zapłata, wynagrodzenie, prawo]

[63] ^a-Prescripcione hominibus. LXIII^a

Et nemo describi debet, nisi culpa ad collum sive ad manum sibi procedit.

^{a-a} na marginesie, pierwotnie omyłkowo wpisany tytuł i skreślony De rebus qui pertinent ad suppellectilia

[hasła: wina, kara śmierci, kara ucięcia ręki]

[64] De rebus, qui pertinent ad suppellectilia. LXIII

Si mulier recipit suppellectilia, ad quod spectat oves et modele, et omnia cibaria domestica, de quibus vir indiget ad unius revolutionem, que in sua posse[k. 13vb]ssione pertinet, ad minorem [s] pertinet medietatem. Cum viro uxor moritur, proxima ipsius cognata recipit suppellectilia, que debet viro donare suum stratum, ut stetit, cum uxor sua vixit, cum kussino, suum sedile et cum pulvinare, suum stratum cum lecto, kossinis ac kolcidra, suam sedis cum sedis tectorio, quod singulis diebus desuper iacuit, suam mensam cum mensali ac manuterio. Hec autem nulla recepit pulmentaria.

[hasła: gerada, mąż, krewna, część obowiązkowa, okrasa]

[65] De armis bellicis et suppellectili mulieris. LXV°

Mulier pro armis bellicis gladium mariti vel dextrarium meliorem sellatum et meliora arma, que habuit unius viri, cum in sua decessit potencia, deinde dare debet pulvinar bellicale, hoc est lectum et duo cussina, et duo lenteamina, et unum mensale, et duas pelves, et unum manuterium. Hec sunt universalia arma bellica. Sed cum aliqui homines [k. 14ra] diversa apponunt, que tamen ad ea non pertinent, sed quidquid nominatis mulier non habuerit, ad hoc, quod det, compelli non potest, si iuramento probaverit pro qualibet re per se. Sed si vir patenter ostendere poterit, ibi vir nec mulier per iuramentum evadere possunt. Ubi duo aut tres ad una bellica arma nati fuerint, recipit senior gladium pro se et cetera dividunt inter se equaliter. Et ubi pupilli annos pubertatis non attigerint, eorum senior agnatus recipit arma bellica, et in eis tutor est puerorum quousque ad annos discrecionis pervenerint, extunc ipsis reddere tenetur et in super omnia ipsorum bona, nisi ratione eis fecerit, quo ea ad eorum profectum converterit, aut per spoliū aut apparens infortunium et absque sua voluntate amiserit. Ipse eciam vidue tutor, quousque maritum duxerit, si paris condicionis sibi fuerit.

[hasła: hergewet, gerada, kobieta, miecz, koń, mąż, przysięga, pełnoletność, lata sprawne, pupil, dobra, opiekun, wdowa, równy stanem]

[66] De vite promissione mulieris.

Post arma bellica mulier sue vite provisionem recipere [k. 14rb] potest et alia omnia, que ad suppellectilia pertinent, hoc sunt omnes oves et auce, ciste et elevatis tecturis, omnia strata pulvinaria, cussina, lintheamina mensalia, pelves, manuteria, lucibula, candelabra, semen linii linum, et omnia muliebria vestimenta, annuli et brachialia, crinalia, psalteria et omnes libri, in quibus mulieres legere consueverunt, que ad Dei cultum pertinent, sedilia et scrinia, tapecia et vela dorsalia, tectoria, balneamina et omnia $\vdash^{ple^a}$ pepla, et alia ornamenta capitis muliebria, hoc est, quod ad femine sociat suppellectilia. Et ad hoc diversa sunt clenodia, que ad suppellectilia pertinent, singulariter non $\vdash^b$ <nomine ^c>, sicut sunt $\vdash^{se^a}$ seticule et pectines, forpices et specula. Sed tela non incisa et nec aurum vel argentum non textum non pertinet ad feminas. Sed quidquid extra prenominata in rebus inventum fuerit, pertinet ad heredes. Si aliquit ex hiis obligatum fuerit circa vitam viri, qui mortuus est, exemet, si vult, ad quem de iure pertinet. Sacerdos [k. 14va] {Sacerdos} dividet cum fratre, sed non qui monachus. Si puer in annis pubertatis religionem intraverit, bene potest exire, si vult, intra annos et ius observat feodale terrestre. Sin autem vir, qui dum annos pubertatis inplevit, religionem intraverit, hic se a iure terrestri ac feodali alienavit, et sua feoda vacant, per scutum bellicum resignavit. Quod hoc possit protestari per hos,

quibus similem vitam visus est suscepisse etc.

^a skreślone ręką autora podstawy; ^b wyraz zamazany; ^c na marginesie ręką autora podstawy

[hasła: hergewet, gerada, dobra, klejnot, srebro, złoto, zobowiązanie, kapłan, mnich, transakcja, lenno, prawo feudalne, prawo ziemskie]

[67] De qua sententia prius requiritur, hec prior diffiniri debet.

[hasła: wyrok]

[68] Actor et ille, super quem conqueritur, hoc est respondens sive reus, possunt habere colloquia pro qualibet causa tribus vicibus, eousque ipsos prece revocet.

[hasła: skarga, odpowiedź na skargę, pozwany, posiedzenie]

[69] In omni loco iuris est, ut iudex cum sentenciis. Aperta voce vir non loquatur iudicio, postquam prolocutorem habuerit, nisi si iudex ipsum requisierit, si in verbo consenciat sui advocati, bene potest dicere, sic aut non sic, aut desuper colloquium habere.

[hasła: sędzia, wyrok, sąd, pełnomocnik, posiedzenie]

[70] Si homo aut vir fideiussor pro pecunia aut [k. 14vb] pro debito fuerit et moritur vir, sui pueri aut sui heredes non tenentur pro eo solvere. Si vir pro pecunia fideiussor fuerit, fideiussorem pecuniam solvere oportet solum, aut probare, quod pecunia integraliter sit persoluta.

[hasła: pieniądze, dług, ojciec, dziecko, dziedzic, zapłata, poręczyciel, poręczenie]

[71] Si vir cum fustibus aut baculis percussus fuerit supra dorsum aut supra ventrem, et verbera fusca aut flavea fuerint et inflata, si desuper iudicem pro teste habere poterit et omnes, qui hoc viderunt et audierunt, ipse est duellum propius super eos acquirere^a, quam ipse eum evadere possit suo iure. Sin autem super caput aut brachia percussus fuerit, quod alter ostendere non possit, illi homines melius evadere possunt, quam ipse super eos probare possit suo iure. Sin autem fatentur, quivis amittit emendam et iudex aquirat suam penam. Sin autem vulnera mortalia fuerint, respondere tenentur cum duello, qui pro eo iudicialiter impulsati fuerint. Sin autem mortales [s] non fuerint, respondebit minus [s] cum duello et alii respondebunt absque duello, qui pro eo iudicialiter impulsati fuerint.

^a c nadpisane, zapewne ręką inną niż autora podstawy

[hasła: pobicie śmiertelne, świadek, sędzia, pojedynek sądowy, bliższosc do dowodu, uwolnienie od skargi, przysięga, nawiązka, kara sądowa, mulkta]

[72] [k. 15ra] Quod si hereditas mortali inventa fuerit aut reperta absque heredibus, regie cedet maiestati.

[hasła: kaduk, król, spadek]

[73] Quod si vir, qui pueros habuerit, occisus fuerit, tres aut plures, et si vir $\vdash$ pro eo^a $\vdash$ unus pro eo iudicialiter impulsatus fuerit et evaserit, ut ius dictaverit, et si sibi super ea querimonia vera satisfactio facta fuerit, non tenetur, nec debet in posterum pro eodem homicidio infestari.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: ojciec, dziecko, zabójstwo, prawo, uwolnienie od skargi, skarga, zabezpieczenie, gwar]

[74] De arrestacione equorum.

Si aliquis arestat equum et dicit, quod sibi aliquis subtraxerit aut subtractus fuerit aut eo spoliatus, ad hoc se trahere debet, ut iuris est, extunc ille bene se $\vdash$ tra^a $\vdash$ trahere potest ad suum venditorem et venditorem nominare {nominare} debet, super quem se $\vdash$ th^a $\vdash$ traxerit, et iurare tenevre [s] tacto sacramento, quod ad verum se trahat venditorem. Quodcunque sibi nominaverit, ibi ipsum sequi oportet, non autem ipsum oportet sequi ultra Mare Aquilonis. Et si sibi defectus fuerit et neminem pro se respondentem habuerit, utpote [k. 15rb] habere poterit, ut se coram iudicio iacticavit, et sibi fideiussorie faciat caucionem iudici pro pena et pro expensis, quas adversarius suus expendit, et diem nominare, quando ibidem debeat pervenire. Sin autem dixerit, quod equum in foro communi aut libero emerit, extunc suam pecuniam, quam pro equo dedit, integraliter amittit, et illi suum equum reddere oportet, et nullam penam pro eo amittit.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: koń, zastępstwo, kradzież, sprzedaż, ewikcja, przysięga, odpowiedzialność, sąd, poręczenie, pieniądze]

[75] Quando iudex suam extorquet penam, ulterius nec aliquem super hanc penam potest extorquere. Et si vir bona iudicialiter alloquitur, ut iuris est, vel hereditatem, pro eo non indiget iudici quidquam, cum ipse sibi ad iusticiam iuvare teneatur.

[hasła: sędzia, kara sądowa, mulkta, dziedzictwo, prawo, sprawiedliwość]

[76] Et vir suam querelam tenere promiserit, et si medio tempore concordatum per bonum pacis fuerit, pro eo non plus amittit, quam iudex aquirat suam penam.

[hasła: kara sądowa, mulkta, skarga, pokój]

[77] Vir, si vulneratus aut trucidatus fuerit et conqueri voluerit, iudex ipsum compellere nec ad aliquam potest querimoniam ultra suam voluntatem.

[hasła: zranienie, otrucie, skarga, sędzia, wola]

[78] [k. 15va] Et si vir descriptus fuerit et ad penam mortis iudicatus fuerit, sua bona nullus recipere habet, nisi sui veri heredes.

[hasła: kara śmierci, konfiskata dóbr, dziedzic, spadkobierca]

[79] Si autem vir moritur, qui habeat pueros et bona donata nullum habuerit, sibi succedunt pueri, si equalis sibi nature fuerunt. Et si ex hiis pueris unus decesserit, mater sibi in sua parte succedit. Et mater cum hiis bonis nichil facere potest absque coheredum consensu ac voluntate.

[hasła: ojciec, dziecko, dobra, spadek, równy stanem, matka, wola, zgoda]

[80] Quando duodecim est annorum, tunc potest eligere pro sua voluntate quem voluerit pro tutore. Et qui suus fuerit tutor, matri rationem facere habet et adolescenti, quid cum bonis fuerit factum.

[hasła: dziecko, opiekun, matka, rachunek, sprawozdanie]

[81] Si vir alloquitur aliquem, qui suus sit illiber, si potest suam libertatem probare, propius est evadere, quam ille ipsum vincere possit. Libertatem suam vir probare potest cum ^[a] tribus cognatis et tribus agnatis, sic metseptimus esse debet, sive sint viri sive femine.

^a razura

[hasła: wolność, bliższość do dowodu, uwolnienie od skargi, krewny po mieczu, krewny po kądzieli, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, mężczyzna, kobieta]

[82] [k. 15vb] Servus si bona sui domini perluserit taxillis, aut obligat aut vendit,

dominus bene potest arestare denuo iure, ut se ad eadem bona trahat, ut iuris sit. Sin autem bona deluserit propria, aut quocumque modo a se alienaverit sua voluntate, dominus super $\vdash$ ser^a $\dashv$ ea nichil alloqui potest, quia servus solvere tenetur, et sic domino pro bonis servi non est licitum respondere. Sin autem servo suus equus, aut alia bona sua furtive, aut spoliando recepta fuerint absque culpa servi in domini servicio, hoc oportet dominum solvere, pro eo {pro eo} oportet dominum respondere, si super eum conqueruletur.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: sługa, pan, gra, przegrana, zapłata, koń, kradzież, transakcja]

[83] Quicumque alteri bona dederit ad servandum, aut $\langle$ in deposito fuerit ^a $\rangle$ deposito $\langle$ deposuerit ^a $\rangle$, si sibi subtracta fuerint, aut eis spoliatus fuerit, vel combusta, vel si mortuum fuerit, si equus aut pecora fuerint, non debet aliquod dampnum pro eo sustinere, si presumit iurare, quod absque sua culpa sit amissum. Sed quid viro concessum aut obligatum fuerit, hoc in destructum [k. 16ra] recedere tenetur, aut secundum suum valorem $\langle$ solvi ^a $\rangle$. Sin autem moritur equus aut pecus infra obligationem absque ullius culpa, cui obligatum fuerat, si hoc probaverit, et si iuramentum pro eo prestare presumpserit, quod sine culpa decesserit, non solvit, sed suam recompensam amittit, in qua sibi fuerat obligatum.

^a dopisane ręką inną niż autora podstawy

[hasła: dobra, depozyt, kradzież, pożar, koń, bydło, szkoda, przysięga, wina, zobowiązanie, przysięga, zapłata, wynagrodzenie]

[84] Qui se extraxerit a descriptione et solutus, diiudicatus fuerit, iudex tamen in eo suam oponet [s] penam. Et si sibi iudex fateri noluerit, ipse eum bene deponere potest per unum, qui eodem interfuit iudicio, quia nec captivus iudicio comparuit, nec proclamatus. Sin autem iudex ipsum in posterum obiurare voluerit, ipsum in nullo ulterius obiurare potest, quam ad suam penam, si super eo testes habuerit, quod se extra descriptione[m] abiuraret.

[hasła: kara, sąd, uwolnienie, sędzia, świadek, przysięga]

[85] Si vir conqueritur super aliquem pro debito cum testibus, hoc bene potest obtinere cum viris fidedignis, qui in suo iure non possunt reprobare. Ita tamen, si ille dicit se esse innocentem. Sin autem [k. 16rb] respondens dixit se debitum persolvisse, extunc inpedit^a sibi suum testimonium. Hoc bene potest probare cum probis viris $\vdash$ mettercius^b $\dashv$ mettercius tacto sacramento.

^a pierwotnie inpedit; ^b skreślone przez autora podstawy

[hasła: skarga, dług, świadek, niewinność, zapłata, przysięga, samosiódm, współprzysiężnik]

[86] Si super virum conquestum fuerit et ipse satisfacionem pecierit, alter eam sibi negare non potest ~~[-eciam^a-]~~ , quin eciam faciat, si ipsum per sentenciam ad hoc compulerit. Sin autem satisfacionem fecerit sibi, ad suum ius non nocet, nec ille plus lucratur satisfacione, nisi qui eam petit, nisi quod ipsum nullus amicorum suorum impedire amodo pro hac causa. Satisfacione facta suam querimoniam meliorare non potest.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: skarga, gwar, zabezpieczenie, wyrok, prawo, krewny]

[87] Omnis querela, que ad iudicium pro capitali crimine in facto manifesto deducta fuerit, debet conqueri cum clamore propter factum manifestum, quod ostendi debet. Manifestum factum ibi est, ubi vir cum furtu aut cum preda captivus ad iudicium deductus fuerit cum clamore. Item manifestum factum ibi est eciam, ubi aput unum cultellus aut gladius aut alia sica in manu deprehenssa [k. 16va] fuerit, cum quo pacem infregit, aut si in fuga facti captivatus fuerit et captivus ad iudicium deductus fuerit cum clamore. Hunc actor metseptimus vincere debet iuxta ius pacis, si factum manifestum cum reo ad iudicium deductus fuerit.

[hasła: skarga, kara śmierci, sąd, gorący uczynek, kradzież, miecz, nóż, sztylet, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, prawo, pokój, pozwany]

[88] In iudicio burgravii Meydeburgensis potest vir probare bene querulari super actorem oportet ab uno iudicio burgravii ad aliud suam sequi querelam, ita quod super suo adversario denunciaret. Si autem super querimonia cum testimonio facta fuerit in eodem iudicio pro debito, et si dicit, quod persolverit, hoc probabit per homines fidedignos, quam ille ipsum vincere possit, quod potest facere incontinenti, si vult, aut per sex ebdomadas in iudicio sculteti. Sin autem vir iuramentum unica manu prestare debet, quod in eodem iudicio facere oportet.

[hasła: burgrabia, Magdeburg, dług, powód, sąd, skarga, zapłata, świadek, termin, sołtys, przysięga]

[89] Iudex debet iudicium exercere, et eo temptare cottidie in vero iudiciali loco, nisi sit, quod vir conqueritur pro debito absque testibus voluerit, quod statim potest iudicare sine mora. Recompensam et emendam et penam iudici solvere debent ad diem, ut fuerit [k. 16vb] diffinitum, ut tunc pagamentum ibidem consuetum fuerit, recompensam et emendam actori et penam iudici.

[hasła: sędzia, sąd, świadek, skarga, zwłoka, zapłata, kara sądowa, mulkta, nawiązka, zapłata, wynagrodzenie, zwyczaj, powód]

[90] Si viro sua bona publicata seu fiscata fuerint iure, in eo ille possidea[t], qui hoc in fiscacionem |d^a| deduxit cum fiscacione tribus diebus et tribus noctibus. Insuper eo debet comedere ac liberare [s] cum fiscacione, similiter dormire. Deinde debet pronunciare coram iudicio tribus vicibus semper ad duas ebdomadas, ad quartum iudicium iudex sibi pacem desuper formare debet, et sibi debet appropriare, et sententiis scabinorum vendere. Extunc vendere potest cum scitu. Si tunc aliquid ultra suum debitum superfuerit, cum scitu illi reddere debet, cuius fuit hereditas. Sed si deficit, agat ulterius.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: konfiskata, dobra, posiadanie, sąd, krewny, termin, sędzia, pokój, wyrok, ławnik, sprzedaż, dług, dziedzictwo, własność]

[91] Si vir alloquitur bona, pannos vel quidquid suarum rerum fuerit, ad hoc se unica manu trahere debet et iurare debet tacto sacramento, quod autem suum fuit et nunc suum sit, cum sibi subtractum aut raptum [k. 17ra] sit. Sin autem equus fuerit, quem vir alloquitur, quod sibi subtractus, aut eo spoliatus sit, et ad hoc se trahere debet, cum suo dextro pede calcare debet equo super suum pedem anteriorem, et sinistra manu equum capere per dextram aurem, et petere debet |reliques ^a| reliquias et prolocutorem. Et iurabit equo tacto sacramento super caput, quod tunc suus fuerit et nunc suus sit, cum sibi subtractus aut eo depredatus fuerit. Extunc ille se ad suum trahat venditorem et ipsum iurare oportet super sanctos, quod se trahat cum equo ad verum venditorem, ibi eum sequi oportet, nisi trans Mare Aquilonis. Sin autem {autem} dicit, quod equum emerit in foro libero et venditorem habere non possit, tunc equum amittit et argentum pro eo datum, et non amittit aliquam penam.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: skarga, przysięga, konfiskata, koń, kradzież, sprzedawca, srebro, kara]

[92] Si vir conqueritur super virum pro debito a manu mortua, et ipsum infestare voluerit secundum edictum iuris, hoc potest facere unica manu tacto [^a] sacramento, si ille consenserit. [k. 17rb] Sin autem dixerit hic, super quem querimonia prolata fuerit, quod de debito nesciat vel in eo obligatus, aut quod persolverit, hoc oportet iuramento probare tacto sacramento.

^a razura

[hasła: skarga, dług, prawo, przysięga, zapłata, zobowiązanie, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik]

[93] Si vir cum scitu contra alium ad iusticiam se exhibuerit, et alter noluerit aut spreverit, et vulneret illum non querulando absque iure, et ille, qui vulneratus sit, inveniatur defensionem et vulneret ipsum initium, et hic, qui primo vulneravit suum adversarium, primus ad iudicium veniat et conqueratur, alter, in quo pax ^[a] sit violata, etiam veniat circa lucem diei et dicat, quod initium illius fuerit et non suum. Si hoc, ut iuris protestabitur metseptimus cum hominibus fidedignis, qui viderunt et audierunt, et qui presentes fuerunt, acquirit primam querelam.

^a razura

[hasła: sprawiedliwość, zranienie wzajemne, skarga, obrona, sąd, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, syn, zastępstwo]

[94] Si femina deprehensa fuerit in facto manifesto in homicidio aut vulneribus duello dignis, actor ipsam propius est vincere cum hominibus fidedignis, quam innocens fieri possit. Extunc ipsam iudicium pati oportet. Sin autem vir querulatur super feminam pro homicidio aut vulneribus, [k. 17va] quod eadem die factum fuerit ac visum, et si ^{└caucionem^a┘} femina caucionem fideiussorie fecerit supra ius, de quo femina propius est evadere cum hominibus fidedignis metseptimus [s], quam aliquam vim in eam agere possit. Sin autem femina inculpatur pro querimoniis pernoctatis, eo propius est evadere femina unica manu tacto sacramento, quam aliquis vincere possit, aut aliquid in posterum contrarium pati.

^a podkropkowane w sensie skreślenia przez autora podstawy

[hasła: kobieta, zabójstwo, zranienie, gorący uczynek, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, niewinność, skarga, uwolnienie od skargi, zwłoka]

[95] Si vir duplices habuerit pueros et primos antea eradicavit exponendo, et si postea secundis pueris aliquid dederit in suis bonis, et moriatur idem vir, hoc secundi pueri ante tollunt. Extunc quidquid superfluum fuerit aut supermanserit, hoc equaliter inter se dividunt, cum omnes equales sibi fuerint in natura.

[hasła: dzieci, wydzielenie, darowizna, dobra, równy stanem, podział]

[96] Si vir scabinum in scamno indecenter in iudicio bannito increpaverit aut turpibus verbis obruerit, si hoc probaverit per suos consodales, qui hoc audiuerunt, illum oportet scabino dare emendam et iudici suam penam.

[hasła: ławnik, sąd wyłożony, zniewaga, sędzia, kara sądowa, mulkta, nawiązka]

[97] [k. 17vb] Si super virum querimonia facta fuerit pro homicidio aut pro vulneribus, et ipse se accomodaverit circa suam hereditatem ad comparendum, et si profugus

factus fuerit, quod non comparet, tunc debet vocare clamore, ut iuris est. Et si non comparet iudicio eodem, tunc debet proscribi et recompensa super suam hereditatem computatur seu iudicatur, et iudici sua pena. Et eciam nullus alicuius cogi potest cautionem facere fideiussoriam, quam se sua extendit recompensa, nisi sit pro debito, quod maius sit.

[hasła: skarga, zabójstwo, zranienie, ucieczka, prawo, sąd, zapłata, wynagrodzenie, dziedzictwo, spadek, kara sądowa, mulkta, poręczenie, zabezpieczenie, dług]

[98] Casu si contencio oritur clara die, et si probus vir in eo accusetur, qui ibi visus non fuerit, de quo propius est evadere metseptimus cum hominibus fidedignis, qui presentes fuerunt, quam in eo duellum aquirere possit. Si autem super virum ydoneum circa noctis tempestatem querulatum fuerit pro homicidio aut vulneribus [k. 18ra] duello dignis, quod noctis tempore factum sit, de quo propius evadet metseptimus cum hominibus [^a] probatis bonitate, circa quos tunc fuit, cum hoc factum perpetratum est, cum sit de facto innocens.

^a razura

[hasła: skarga, bliskość do dowodu, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, pojedynek sądowy, zabójstwo, zranienie, przestępstwo nocne, uwolnienie od skargi, niewinność]

[99] Quem vir pro advocato rogaverit, hunc suam causam tenere oportet, ubi se excusaverit cum pena etc.

[hasła: pełnomocnik, prawo, kara]

[100] Et quando vir moritur, tunc sue uxori oves presentari debent ad suppellectilia {supellectilia}, ubicunque ierint. Anete, kolcidre, vela, tecture curruum, olle picte eciam pertinent ad suppelectile.

[hasła: gerada, mąż, wdowa]

[101] Ubi eciam vir iuramentum prestare promiserit coram iudicio pro enormibus verbis aut depilacione, aut verberibus, aut effusione sanguinis, de quo dimitti non potest, nisi voluntas iudicis fuerit et consensus.

[hasła: przysięga, sąd, zniewaga, wola, zgoda, zranienie]

[102] Si aliquis conqueritur super aliquem pro ludo taxillis aquisito, sibi reus respondere non tenetur.

[hasła: skarga, dług, pieniądze, odpowiedzialność]

[103] Nemo potest nec pro homicidio, nec pro vulneribus, nec pro aliquo debito suo iuramento probare incolatum etc.

[hasła: zabójstwo, zranienie, poddany]

[104] [k. 18rb] Quando pupilli suum verum tutorem habere non possunt, quousque nullus ipsos ad aliquem responsivam iudicalem deducere potest, nisi prius ad annos ─discrecionis^a─ pubertatis pervenerint.

^a *podkropkowane w sensie skreślenia przez autora podstawy*

[hasła: pupil, opiekun, lata sprawne]

[105] Et si vir conqueritur super aliquem, quod sibi aliquid abedificaverit de suis bonis aut de hereditate, hoc ille possibilis optinet, qui habet in possessione unica manu, [^a] nisi ─nisi^b─ ipsum testimonio fuerit allocutus. Et tunc possessor cum testibus servat, si voluerit.

^a *razura*; ^b *skreślona przez autora ozdobnych inicjałów*

[hasła: skarga, dobra, dziedzictwo, spadek, posiadanie, świadek]

[106] Quousque cives in Novo Foro aut in Meÿdeburc veram accionem aut responsivam tenerint et se coram suo domino pontifice aut burgravio ac sculteto ad iusticiam exhibuerint circa civitatis ius, [^a] tunc nemo eos extra civitatem in alio iure debet occupare, vel contra eos agere in iudicio alieno [potest].

^a *razura*

[hasła: mieszczanin, Magdeburg, burgrabia, właściwość sądowa, prawo miejskie]

[107] Nullus alterum impedire debet coram iudicio, postquam in iudicium bannitum fuerit cum iniuria, talibus inpedimentis, qui ipsum impedire possint in sua querela, sicut cum clamore aut queriloquiis, [k. 18va] aut ceteris insolenciis. Si ─contr^a─ hoc contra iusticiam fuerit, et si paciens ipsum protestaverit cum iudice et scabinis, extunc suam aquirat emendam et iudex aquirat suam penam. Si contingerit in iudicio castellani, tunc tria talenta demerentur, in iudicio sculteti octo solidos. Et ubi homo suam emendam aquirat, ibi et iudex optinet suam penam.

^a *podkropkowane w sensie skreślenia przez autora podstawy*

[hasła: sąd wyłożony, skarga, przeszkoda, sprawiedliwość, sędzia, ławnik, nawiązka, kara sądowa, mulkta, kasztelan]

[108] Nunc attendatis super eo, si scultetus aliquem impedierit in sua querela et sibi iusticiam non fecerit, et hoc sibi iniuste recusat. Si pro eo coram castellano aut advocato impulsatus fuerit cum testibus, extunc cum testibus ipsum evadere oportet. Cum qualicunque testimonio super iudicem querulatum fuerit, tali ipsum iudicem testimonio evadere oportebit, sive sint scabini aut alii astantes iudicio. Sin autem hoc coram iudicio bannito actum fuerit, tunc melius potest vinci testibus iure, quam ipse cum testibus evadere possit. Sin autem vir cedere noluerit a testimonio et ipsum inculpare pro suo scitu, de quo unica manu evadere potest. Quando querimonia [k. 18vb] coram advocato super ipsum facta fuerit pro hac causa, pro eo respondere tenetur sine mora, ita quod ibi sit iudicium bannitum, quia ipsum oportet sibi esse presentem, nisi legale impedimentum ipsum occupaverit. Quod impedimentum statim probare oportet. Si hoc non probaverit et non nominaverit, et per iusticiam facere denegaverit se excusare de sua iniuria, quam exercuit, et se ad iusticiam exhibere [debet], extunc condempnatur advocato in decem talentis idem scultetus et illi suum debitum, de quo denegavit, facere iusticiam, et medio quo illam non solvit, aut se iure excusaverit iudicio proximo, extunc nullus esse iudex potest, nisi se ex hac culpa exemerit, secundum ut est praemisum. Sin autem pro facto criminali, pro quo iudicium facere recusavit, sicut pro vulneribus aut homicidio, aut furto, aut spolio, aut ecclesie violencia, aut incendia, aut hiis similia [s], que crimina capitalia tanguntur, idem iudicium super eum, quod super illum ire debuerat, pro eo nec recompensam, nec aliquid facere potest, si in hiis vincitur, ut iuris est. Sin autem vir pro delicto in captivitatem publicam presentatus [k. 19ra] fuerit ad tenendum iure, si ipsum amiserit aut si evaserit absque sua culpa pro negligencia pro crimine, quod transit ad collum, pro eo integram solvet recompensam. Sin autem pro manu, tunc mediam solvit recompensam, ut hoc ipsum iuramento iurare oportet, si sibi parcere noluerit, quod ipsum absque omni culpa sua evaserit. Integra recompensa facit decem et octo talenta, media talenta [s] facit novem talenta etc.

[hasła: sołtys, skarga, sprawiedliwość, przestępstwo sądowe, uwolnienie od skargi, ławnik, sędzia, odpowiedzialność, przeszkoda, świadek, wójt, skazanie, dług, wina, przestępstwo, kradzież, zranienie, zabójstwo, podpalenie, kara śmierci, zapłata, wynagrodzenie, przysięga, kościół]

[109 § 1] Nunc de advocato attendatur, si non iuste iudicaverit, cum sibi querulatur, et hoc propter amorem aut munera, vel ob aliquam causam dimittit, vel si noxam fecerit iniustam, quod de iure facere non debuit, postquam ad iudicem electus sit confortare et iniurias suffocare. Si querela super ipsum in suo iudicio facta fuerit, tunc scultetus iudex esse debet super advocatum et per hoc cogitur secum sentenciis, quod ante ipsum oportet respondere, ut inposter[u]s patebit.

[109 § 2] Petat advocatum per sentenciam, quod super ipsum habeat [k. 19rb] querulare et per sentenciam petat, ut alium iudicem ponat loco sui, quod ipsum facere oportet.

Et tu[n]c locet scultetum, qui sibi iudicare debet, ut advocatus super scultetum iudicare debuit et eodem modo scultetus iudicet advocatum. Idcirco advocatus iudicium banitum habere absque sculteto non potest, quia coram eo iure $\vdash$ sedes ^a $\dashv$ se debet exhibere, si super ipsum voluerit querulare. Si hoc contra iusticiam anno et die recusaverit, tunc domino terre iudicium vacat, quod habuit, et regi bannum, si prosecutus fuerit cum veris sentenciis.

^a *podkropkowane w sensie skreślenia przez autora podstawy*

[hasła: wójt, skarga, wyrok niesprawiedliwy, sołtys, sędzia, odpowiedzialność, sąd wyłożony, rok i dzień, termin, sąd królewski]

[110] Obsidi stet [s], quod femine stuprantur, et irruenciam domiciliorum burgravius iudicat et nullus alter nec scultetus. Si irruencia domicilii probabiliter potest ostendi cum vulneribus et cum vulneratis edificiis, si super hoc iudicem et homines, qui clamorem audierunt, habere potuerit in testimonium, oportet desuper respondere cum duello, quam cum iuramento evadere possit.

[hasła: zasadzka, gwałt, napad na dom, burgrabia, rana, sędzia, odpowiedzialność, pojedynek sądowy, przysięga]

[111] Si aliquis irruenciam domicilii fecerit nocte [k. 19va] aut die, et si ille detinuerit eum in facto manifesto, et ipsum captivum cum clamore ad iudicium perduxerit, si super eo homines, qui suum clamorem audierunt, habuerit metseptimus suorum vicinorum, factum ostendere $\vdash$ poo ^a $\dashv$ poterit, ut iuris sit, illi ad collum transit. Sin autem manifestum factum ostendi non potest, extunc ille propius est evadere metseptimus, quam per eum vinci possit.

^a *skreślone przez autora podstawy*

[hasła: napad na dom, przestępstwo nocne, przestępstwo za dnia, skarga, sąd, samosiód, przysięga, współprzysiężnik, krewny, kara śmierci, prawo, gorący uczynek]

[112] Et si vir suam querelam tenere promiserit, et si tempore medio concordia facta fuerit, extunc pro eo non plus amittit, nisi iudici dat penam suam.

[hasła: skarga, ugoda, kara sądowa, mulkta, sędzia]

[113] Si vir conqueritur super alterum pro debito, quod sibi a patre suo teneatur, $\vdash$ p ^a $\dashv$ ipse debet super eo certificari, ut iuris est. Sin autem iurare voluerit, quod pater suus debitum persolverit, hoc ipsum facere oportet metseptimum post manum mortuam. Sin autem dixerit, quod ipsum persolverit, hoc iurabit mettertius.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: skarga, dług, ojciec, prawo, zapłata, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, samotrzeć]

[114] Si aliquis habuerit equum aut canem aut aliud pecus quidcumque sit, quod loquela careat, et noxam sive dampnum [k. 19vb] fecerit, sin autem dicit suum non esse dampno perpetrato, sibi in suo iure non nocebit.

[hasła: koń, bydło, szkoda, prawo]

[115] Si aliquis spoliaverit suos cives, qui proprium aut feodum aut hereditatem intra municipale habeat, si hoc non prehabita querela faciat ante dominum terre, ut ante suum iudicem, illi sua edificia adiudicare debent supra curiam suam et secari, et illa edificia erunt communia et omnibus publicantur hominibus. Sin autem iudicialiter astatum fuerit, aut femina stuprata fuerit, ita quod ibi puella aut femina stuprata fuerit intra illud edificium, debet resecari et abinde nullus duci.

[hasła: własność, lenno, dziedzictwo, mieszczanin, sędzia, budynek, konfiskata, kobieta, dziewczyna, gwałt]

[116] Hoc est illud iudicium et illud iuramentum, cum quo aut per quod Iudeus iurare sive evadere debet Christianum, quod scriptum est in iure imperatorum. Ipse debet verti contra solem seorsum, stare nudipes debet super sedem unam, indutus clamide esse debet et pileum Iudaicum habere debet super caput. Si lapsus ter fuerit, totidem fertonem {fertorem^a} amittit. Et si quarto [k. 20ra] manet in causa reus, tunc dicit ille, qui sibi iuramentum predicit: “Ego te moneo, .N., Iudee, per has tres litteras et per hanc legem, quam Dominus dedit Moysi in tabula lapidea in monte Synaï, quod liber iste aut hoc rodale verum ac iustum sit, super quem et tu, Iudee, iurare debes huic viro Christiano, .N., pro tali culpa sive causa pro qua te huc ad iudicum deduxerit”. Extunc sic iurare debet, et sic sibi predicetur.

^a poniżej na marginesie ręką autora podstawy

[hasła: przysięga, Żyd, Chryścijanin, prawo cesarskie, Mojżesz, Synaj]

[117] Quod tu in hac causa reus non sis, qua te hic idem vir Christianus inculpet, ⁊ te^a sic te Deus adiuvet. Idem Deus, qui celum et terram creavit, aerem et rorem, montes cum vallibus, frondes, flores ac gramina. Et si reus sis, quod terra te absorbeat, que Dathan et Abiron absorbit, et si reus fueris, quod te venenum, gutta ac lepra invadat, que partibus Elisey Naaman Syrum dimisit et Yesi invasit. Et si reus fueris, quod te ignis comburet celestis et caducus invadat morbus, et sanguinis invadat fluxus. Et si reus fueris, quod tu pereas in [k. 20rb] tua anima, in tuo corpore et in tuis rebus. Et tibi accidat, ut uxori Loth, que transmutata fuit in statuam salis, dum Sodoma periit et

Gomora. Et si reus sis, quod ad sinum Abrahe nunquam pervenies, et nunquam ad resurrectionem pervenies, ubi Christiani, Iudei et gentiles ante Creatorem omium resurgent. Et si reus fueris, quod te lex deleat, quam Dominus dedit Moysi in monte Synaj, quam solus Deus {solus} suo scripsit digito supra lapideam tabulam, et te confundat omnis scriptura, que scripta est in Quinque Libris Moysi. Et si tuum iuramentum non iustum fuerit, quod te deleat Adonaj et sua deitatis potencia. Amen.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: przysięga, Żyd, Chrześcijanin, powód, Sodoma, Gomora, Lot, Mojżesz, Synaj, Datan, Abiram, Elizeusz, Naaman, Jozue]

[118] Nunc placeat audire et intelligere, quod presens scriptum informet ex relazione veridica. Primo de Imperio et quomodo terre Saxonie ius suum ab inicio statutum fuerit et confirmatum cum arbitrio in suo iure, sicut ab antiquo tempore Babilonia tenebat. Ibi stetit Imperium et regnabat potencialiter per omnia regna, quia [k. 20va] Nemrot gentilis rex primo Babiloniam edificavit et circumcinxit civitatem nimia a[m]plitudine, et edificavit innumerabiles turres ac altas municiones, unde usque in presens ius municipale nuncupatur. Et ibi erat manens idem rex Nemrot ac duces multi et ceteri viri famosi, qui nunc mercatores vocantur, et omnes uno utebantur iure, quod municipale ius appellabatur, ut bene in libro presenti patebit. Unde nomen sorciebatur absque qualibet transmutacione.

^a razura

[hasła: cesarz, cesarstwo, Saksonia, Babilon, Nemrot, prawo miejskie, kupiec]

[119] Nunc dicetur quamdiu steterit Imperium steterit [s] potencialiter absque permutacione usque Greciam a tempore Darii Secundi, aut ultimi, quem rex Allexander maximis ac sediciosus devicit bellis. Tunc transmutatum fuit imperium a Babilonia et stetit in Constantinopolim [s] usque ad illud tempore [s], quod [s] se Roma de Imperio intromisit, et potencialiter optinuit usque ad presens tempore [s] ex parte beati Petri, qui caput est Cristianitatis. Cum Imperium Romam versum fuisset et ibi stetit, ut patet in premissis. Tunc Christiani absque iure fuerint, idcirco quis pro sua in terris $\vdash$ fas^a faciebat voluntate, aut quid perficere poterat, et hoc [k. 20vb] absque querela permansit et per iudicium inultum, quia nullum fuit ius, ubi quis iudicium consequi posset, et hoc ad usque illud tempus perseveravit, quod Roma se de imperio intromisit. Et $\vdash$ ip^a ipsi ibi venerunt et iusticiam consecuti sunt, et ibi exhibuerunt $\vdash$ maus^a manus, unde muni pacem optinuimus usque ad presens. Tunc Romam convenerunt et decreverunt deliberando, quomodo regna sibi subiugare possent. Et cum hoc fecissent, tunc arbitrati sunt, quomodo castra confortarent, ut ipsis esset in iuvamen. Et illos acceperunt, qui nomen militare habuerunt, et eos supra castra locaverunt cum tali iure, ut hucusque ius castranse tenet in castrensi feodo. Extunc deliberaverunt, qualia statuta iuris terris constituere vellent, et terre tale ius

constituerunt, quale adhuc terra Saxonie protestatur, per Constantinum imperatorem et per Karolum imperatorem.

[hasła: Grecja, Dariusz II, Konstantynopol, Aleksander Wielki, cesarstwo, św. Piotr, Cesarstwo Rzymskie, chrześcijaństwo, Chrześcijanin, sąd, Rzym, rzymianin, zamek, zgoda, rada, prawo, Saksonia, Konstantyn Wielki, Karol Wielki]

[120 § 1] Nunc audire et intelligere potestis pro principibus ac baronibus, et de hiis omnibus, qui nomen militare digne sortiuntur, quomodo ipsi cum [k. 21ra] Romanis sint arbitrati, quod scire vellent, quo iure Imperium deberet permanere. Et statuerint regi ius cum consilio, cum ipse sedem regiam Romane regere debeat ex parte beati Petri cum gladio temporalis, unde adhuc advocatus Romanus appellatur. Idcirco vitam suam demereri non potest, ne[c] in suo honore debilitari, nisi tribus de causis, que patebunt in sequentibus. Quorum primum est, si sedem Roma[na]m destruere vellet. Secundum, si contra fidem faceret Catholicam. Tercium, si legitimam sine reali causa dimitteret uxorem. Quorum horum trium, quod absit, convictus fuerit, extunc debet iudicari.

[120 § 2] Caput sibi deberet amputari cum aureo dolabro, quia ipse est rector gladii temporalis, cum quo habet iudicare omnes hos, qui noxam fecerint, aut qui caput demerentur. Insuper omnibus comisit, qui iudex nomine censeantur, cum eo protegere viduas et pupillas [s], et domus Dei, et omnes iniurias humiliare et iusticias confortare. Insuper iudicium comisit omnibus iudicibus temporalibus, sive secularibus, cum eo iudicare super omnes hos, qui noxam faciunt aut qui in maleficiis [k. 21rb] deprehensi fuerint in facto manifesto, et ad iudicium adducti et convicti fuerint, ut ius dictaverit. Ubi omnes iudices soli iudicare debent, vel preco ipsorum loco. Eodem modo ut iudices temporalem gladium habent a rege. Eodem modo sacerdotes [^b] spirituales gladium habent ab Apostolico.

[120 § 3] Nunc attendatis, quis imperatorem iudicare debeat, si ex hiis tribus premissis in [^b] aliquo convictus fuerit. Hoc facere debet Sacri Imperii Renensis palatinus, qui imperatori ac Imperio ex arbitrio positus fuerat. Simili modo, ut palatinus imperatorem debet iudicare, eodem modo iudicet burgravius marchionem pro suo excessu, et scultetus burgravium.

^a skreślone przez autora podstawy; ^b razura

[hasła: książę, baron, miecz, katolik, wdowa, sprawiedliwość, gorący uczynek, palatyn reński, marchia, burgrabia, sołtys, cesarz, lenno]

[121] Extunc mercatores dicebant ad imperatorem, quod libenter scire vellent, in quo [^a] iure permanere possent. Tu[n]c imperator indicavit ipsos cum consilio Romanorum ad aquas navipotentes, quod ibi civitates firmas edificarent cum muris et turribus. Tunc plus dicebant ad imperatorem, quod scire vellent, quo iure stare deberent. Extunc

[k. 22va] imperator dedit eis tale ius, quale cottidie in sua curia habere solebat. Et hoc confirmavit eis cum consilio Romanorum et cum veridicis singnis. Et suam manum exhibuit, quam apprehendit quidam mercator, et dexteram sibi de manu deposuit, super quo pax beati Petri ipsis firmata fuit. Quod usque manet in exemplum, ubi nove civitates edificantur aut fora, quod ibi crux ponitur super in eo probatur et apparet, quod de voluntate regis factum sit, cum municipale ius ab antiquo tempore hucusque permansit et confirmatum sub Imperio, et nomen obtinuit usque in presentem diem.

Si infra terminos homicidium contingerit, et si alicui culpa homicidii inponitur, sola manu se expurgabit. Eciam si alicui culpa inponitur, quod eum inter aliquos homicidium contingit, et quod tunc ille daret consilium seu subsidium aliquod, sicut lanceam vel aliam siccam, et si querulatur de ipso coram iudice, extunc ille se mettercius expurgabit cum tamen suum consilium seu subsidium nulli est manifestum etc.

^a *razura*

[hasła: kupiec, cesarz, rzymianin, św. Piotr, miasto, rynek, krzyż, wola, król, posiedzenie, zabójstwo, wian, oczyszczenie, samotrzeć, oczyszczenie]